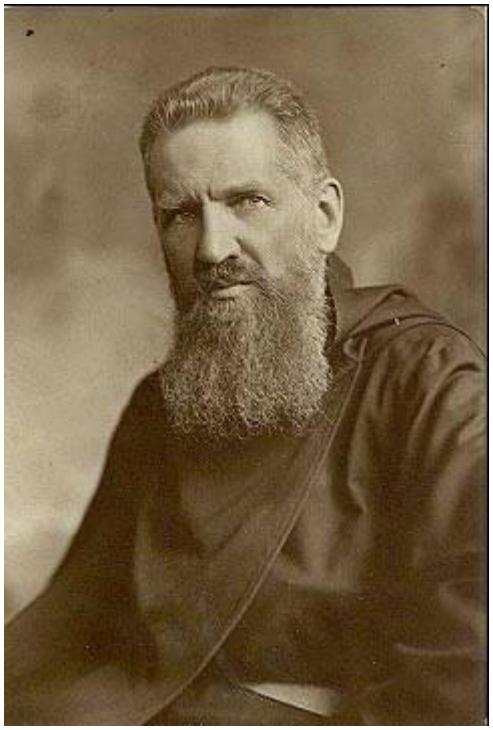

Збірник тез науково-практичної конференції «Вклад Андрея Шептицького в розвиток духовної спадщини українського народу», присвяченій 150-річчю від дня народження громадського та релігійного діяча Андрея Шептицького

26 листопада 2014 рік

м. Львів

Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Збірник тез науково-практичної конференції «Вклад Андрея Шептицького в розвиток духовної спадщини українського народу», присвяченій 150-річчю від дня народження громадського та релігійного діяча Андрея Шептицького

26 листопада 2014 рік

м. Львів

Львів - 2014

Упорядкування та редагування
Сохань Галина, кандидат філологічних наук, доцент Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.
Козак Тетяна, методист Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Збірник тез науково-практичної конференції «Вклад Андрея Шептицького в розвиток духовної спадщини українського народу», присвяченій 150-річчю від дня народження громадського та релігійного діяча Андрея Шептицького: Упоряд. Сохань Г., Козак Т. – Львів, 2014.

У збірнику подано тези учасників регіональної науково-практичної конференції «Вклад Андрея Шептицького в розвиток духовної спадщини українського народу», присвяченій 150-річчю від дня народження громадського та релігійного діяча Андрея Шептицького. Конференція відбулася 26 листопада 2014 року за підтримки Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та Інституту екуменічних студій Українського католицького університету. Тематика тез розкриває такі аспекти громадської та релігійної діяльності митрополита, як «Соціальне служіння Андрея Шептицького», «Християнське виховання крізь призму вчення великого служителя Церкви», «Андрей Шептицький і благодійництво: бачення з перспективи часу».

Зміст

1. Васьків Л. Засади сімейно-родинного виховання у спадщині митрополита Андрея Шептицького……..5
2. Василишин Л. Християнське виховання у вченнях Андрея Шептицького……6
3. Гусаков І. Соціальні візії митрополита Андрея Шептицького: крізь призму Пастирських послань……10
4. Дрогобицький І. Значення, зміст та особливості навчально-виховної діяльності у пастирському посланні єпископа Андрея Шептицького до вірних Станиславівської єпархії «Перше слово Пастиря»……12
5. Кабацький Р. Християнське виховання у вченні Андрея Шептицького…….14
6. Курилець Т. Боротьба за очищення і віднову обряду: Митрополит Андрей Шептицький та о. Кирило Королевський (У контексті презентації книги о. Кирила Королевського «Митрополит Андрей Шептицький»)…….16
7. Кос М. Соціальне служіння митрополита Андрея Шептицького……17
8. Медвідь І.У пошуках ідеальної держави: Україна Шептицького VS Україна Франка.19
9. Мірило І. Митрополит Андрей Шептицький і його соціальне служіння……..22
10. Левицька С. Використання творчої спадщини Андрея Шептицького у роботі з батьками…….24
11. Назар Н. Моральність народу як передумова його розвитку і процвітання в контексті пастирських листів митрополита Андрея Шептицького……26
12. Огірко О. Митрополит Андрей Шептицький та християнське виховання молоді……28
13. Сміх О.Постать Андрея Шептицького в творчій спадщині Івана Боднарука……30
14. Сохань Г. Андрей Шептицький і благодійництво: бачення з перспективи часу…….32
15. Федунь М. «Князь Української Церкви» крізь призму праці Лонгина Цегельського «Митрополит Андрій Шептицький. Короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності» (1937)…….34
16. Чорнописька В. Внесок митрополита Андрея Шептицького у розвиток східного чернецтва…….36
17. Яцків Л. Моральні настанови митрополита Андрея Шептицького……40

Васьків Леся, викладач кафедри філософії та економіки Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького

Засади сімейно-родинного виховання у спадщині митрополита Андрея Шептицького

Основоположні принципи українського виховання з прадавніх часів базувалися на усталених моральних та духовно-культурних цінностях, осердям яких була християнська традиція. Відтак одним із найбільш дієвих чинників національної педагогічної системи був і залишається релігійно-церковний фактор. З огляду на це вкрай важливим є звернення до філософсько-богословської спадщини митрополита Андрея Шептицького – Великого Українця, думки якого, як ніколи, є сьогодні вкрай актуальними. Криза духовності, родинно-сімейної сфери, знецінення базових моральних постулатів вимагають негайної корекції системи національного виховання та її переорієнтації у царину християнських моральних вартостей.

Засадничу роль у вихованні підростаючого покоління митрополит Андрей Шептицький відводив сім'ї та родині. Саме вона, на його думку, є основним осердям християнського виховання. «Найважливішою справою для Церкви, народу і родини» та «строгим обов'язком» сім'ї він називав плекання духовності молодих людей [1]. Родинну домівку Владика Андрей вважав «першою і найважнішою школою, в якій діти…мають навчитися любити Бога й людей» [2].

У своїх роздумах про виховання митрополит вдається до алегоричного, відтак більш доступного для розуміння порівняння, в якому ототожнює маленьку дитину з рослинкою. Вона, приходячи у цей світ, потребує «сонця і роси згори – та доброї землі здолу». «Сонцем» є «любов батьків», їх дбайливість та молитви, а «росою» - «перші науки» батьків, їх особистий приклад у повсякденності, які дитина повинна зрозуміти і засвоїти на все життя [3].

Особливо акцентував митрополит на необхідності дотримання «здорових» засад у практиці сімейного виховання. «Першим словом матері», на його думку, повинно бути «слово любові», а «першою наукою» - «Божа наука». Відтак бачимо, що особливий наголос робиться на необхідності релігійної спрямованості виховання дітей у родині. Саме від неї, стверджував Андрей Шептицький, залежить «щастя й нещастя дитини». Батьківська наука – скарб, який залишається дитині на все життя, а батьки, зазначав митрополит, є «душпастирями» та «проповідниками Божими», які формують «спасенні моральні переконання правди та добра»[4].

Від того, наскільки ефективною та успішною буде традиція сімейного виховання дитини, безпосередньо залежатиме, наскільки зреалізованою, успішною та щасливою буде дитина у своєму подальшому житті, а також те, яку користь принесе «батькам, Церкві та Батьківщині», як працюватиме для добра та прослави свого народу [5].

Зазначимо, що роздуми про принципи сімейно-родинного виховання митрополита Андрея припадають, почасти, і на період, коли радянський режим унеможливлював релігійну спрямованість виховного процесу у школах. За цих обставин владика особливу надію покладав на практику виховання християнських моральних вартостей саме у родині. Він з пересторогою звертався до батьків – «від Вашої праці залежить майбутнє дітей, їхнє щастя та Ваша старість. Бо хто ж не знає як гірко можуть плакати родителі над недобрими синами, доньками » [6].

Особливо актуальним є нагадування митрополита про необхідність спільної ранкової та вечірньої сімейної молитви вголос. Кожне слово такого молитовного звернення є «дверима до неба», «підносить душу від болота матеріального життя…до чогось вищого та святого». [7]

Звертаючись до старших дітей у родині, митрополит просить їх вчити молодших братиків та сестричок хреститися, молитись, особистим прикладом показувати правила доброї поведінки, перестерігати перед злом. Така «дитяча педагогіка» допоможе маленьким

«вчителям» найкраще засвоїти моральні засади, адже, як іронічно зауважував А. Шептицький, «немає кращої школи, як інших учити» [8].

Митрополит Андрей, вибудовуючи візію християнського сімейно-родинного виховання, визначив комплексність та пріоритетність чинників виховного процесу. Первинне право у вихованні, на його думку, належить батькам. Саме вони мають обов'язок вирішувати питання шкільного навчання, віросповідання тощо. Друге місце у справі виховання дітей має Церква, на третій позиції – держава. Ефективність виховного процесу, на думку Андрея Шептицького, може бути досягнута лише за умови солідарної співпраці. Державні чинники повинні забезпечувати та гарантувати національно-культурну та релігійну ідентичність виховного процесу: «в наших школах діти повинні вчитись по-нашому, по-українськи», а «вчителі повинні бути нашого віросповідання та нашого обряду» [9]. Церква ж повинна співдіяти родині у справі морального виховання дітей через проведення катехизації та душпастирського навчання.

Актуальність розмірковувань митрополита Андрея Шептицького про засади сімейно-родинного виховання сьогодні є очевидною. За умови соціально-політичної кризи, військового конфлікту на Сході країни питання моралі, моральних цінностей особливо загострюються. Саме родина та сім'я у співдії з Церквою та Державою повинні забезпечити виховання генерації молодих українців-патріотів, морально та духовно стійкої молоді, для якої поняття моральності, національно-державної та культурної ідентичності є пріоритетними.

Література:

1. Шептицький А. Християнська родина. Пастирський лист до духовенства і вірних Станіславівської єпархії.//Твори Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Пастирські листи. Том 1. – Торонто, 1965. – С.39.
2. Там само.
3. Там само. – С. 39-40.
4. Там само. – С.40-41.
5. Послання Митрополита А. Шептицького до вірних про виховання в родині//Електронний ресурс. Режим доступу: http://kluziv-ugcc.at.ua/news/2011-02-25-96.
6. Там само.
7. Там само.
8. Шептицький А. Християнська школа для української молоді//Шептицький А. Твори (морально-пасторальні). – Рим, 1983, С.81-82.
9. Шептицький А. Заклик до покаяння у Великий Піст// Шептицький А. Твори (морально-пасторальні). – Рим, 1983, С.366-367.

Василишин Лариса Миколаївна, директор Львівської української гуманітарної гімназії ім. Олени Степанів, заступник голови комісії ЛМР медицини, освіти та соціального захисту

Християнське виховання крізь призму вчення Андрея Шептицького

Андрей Шептицький – могутня постать не лише минулого, а й сучасного. Постать, яка своєю принциповістю, величчю духу, самопожертвою, стратегічним баченням перспектив української держави виступає в сучасних умовах справжнім уособленням українського патріота-державотворця. Своїм життєвим прикладом Андрей Шептицький засвідчив вищість стратегічних інтересів української Нації над власними, над тимчасовими інтересами окремих політиків, нерідко здатних задля власної вигоди пожертвувати національними цінностями.

Виходячи із сьогоденної завуальованої ситуації, далекої від тих ідеалів, на яких повинна розвиватися молода людина, ми повинні звернутись до істини виховання молодого покоління.

У молитві митрополита Андрея Шептицького «За Україну і український нарід» є рядки про виховне становлення молоді: «Всемогучий Боже і Царю всесвіту, Спасителю наш, Ісусе Христе, що всім серцем любиш увесь людський рід і своїм безмежним промислом опікуєшся кожним народом зосібна! ... Заопікуйся його молоддю, щоб не тратила ласки святого Хрещення, щоб одержувала в родині й школі основне християнське виховання і виходила на пожиточних синів свого народу. ... Амінь».

Андрей Шептицький наголошував, що виховання дітей та молоді є основою нашого майбутнього. Дбаючи за майбутнє, необхідно дбати про належне виховання. Митрополит подав для цього не лише теоретичний напрямок, а й власним життєвим прикладом показав, що і як саме потрібно робити.

Сьогодні українська педагогіка перебуває у пошуку орієнтирів для формування сучасної успішної виховної системи. Надзвичайно цінні вказівки та ретельно продумані і представлені виховні методологічні принципи можемо почерпнути з морально-пастирських послань митрополита Шептицького. Митрополит Галицький дбав за дітей та молодь різного соціяльного стану, прагнув, аби усі здобули не лише належне інтелектуальне виховання, а й релігійне та національне. Андрей Шептицький наголошував, що у вихованні потрібно враховувати усі моменти, а не лише інтелектуальний, релігійний, тілесний чи патріотичний.

Праці Слуги Божого містять практичні вказівки щодо виховання дітей та молоді. У Пастирських Посланнях митрополита Андрея Шептицького можемо простежити, що в Україні існував самобутній християнський погляд на виховання дітей і молоді, що має велике практичне значення для сучасної педагогіки. У них наголошується, що метою освіти є всесторонній розвиток особистості як найвищої цінності суспільства, вдосконалення її талантів, розумових і фізичних здібностей та виховання громадян, здатних до свідомого суспільного вибору. У своїх Пастирських Посланнях А.Шептицький закликав, щоб усі давали приклад християнського життя, любові до свого народу, правдивого патріотизму. Він писав: «У християнських народів нема більш виховної сили над силу Церкви. Вона виховує народи, вона вщіплює вже в душу дитини ті християнські чесноти, які роблять з неї доброго патріота і мудрого громадянина... Поза Церквою є ще інституції, що є добрими школами громадських чеснот. Тими інституціями є родина, громада та добровільні об'єднання і спільноти людей. Вони є знаменитими школами громадських чеснот, бо вони є тими органічними клітинами, з яких складається всенаціональний організм» (2, с. 56).

Митрополит Андрей не нехтував здобутками педагогічної науки, а наголошував, що Церква не може стояти осторонь виховання дітей і молоді, адже це її покликання та місія. На жаль, і дотепер шкільні підручники заповнені «істинами» на кшталт протистояння науки і релігії, які сіють ненависть і ворожнечу. Щоб позбутися того духа розколу і ненависти, який спричинює, що українець українцеві - ворог, мусимо дати українському народові єдність. Духовні заповіти Андрея Шептицького сприяють консолідації сучасної української Нації. «Від виховної сили Церкви, – писав Митрополит Андрей, – в якому краю чи народі, від напружености виховної праці духовенства над молоддю та в проповіданні Євангелія і поясненні християнських чеснот у великій мірі залежить могутність України» (6, с. 12).

В контексті нинішніх процесів модернізації і консолідації української нації є візії митрополита Андрея Шептицького щодо духовних процесів в Україні, націєтворчих і державотворчих. Зокрема – в царині консолідації української нації - у посланні до духовенства «Наша програма» (1899 р.) Андрей Шептицький писав: «Я українець з діда-прадіда. А Церкву нашу та й святий наш обряд полюбив я цілим серцем, присвятивши для Божої справи ціле життя» (4, с. 41). «У християнських народах нема більш виховної сили над силу Церкви. Вона то виховує народи, вона вщіплює вже в душу дитини ті християнські чесноти, які зроблять з неї доброго патріота і мудрого громадянина. Очевидно, робить це передовсім родина. Але й батьки християнина, виховуючи дітей, роблять це під проводом і за вказівками Церкви. Вона то, проповідуючи Євангеліє, безнастанно пригадує батькам їх

обов'язки і різні сторінки їх праці супроти дітей. Та праця батьків і Церкви безконечно важка, вона вимагає довгих змагань, безлічі жертв, прикладу цілого життя, безнастанної дбайливості і чуйної уваги на великі прояви життя дитини, заки дитина виросте на громадянина, свідомого всіх своїх обов'язків супроти Бога, родини, ближніх і України, заки з дитини зробиться повнолітній, повноправний і повноумний громадянин, треба безмірної праці. Скільки ж її треба до того, щоб виховати цілу суспільність, увесь нарід? Заки весь нарід перейметься наукою Євангелія і кожна одиниця в народі буде таким повноправним і повноумним громадянином, треба праці Церкви і родини впродовж довгі століття» (6, с. 20).

В основі держави лежить рід – нарід – нація. На державотворче питання: «Що ж робить якесь число людей народом?», – Андрей Шептицький відповідає: «Передовсім мова. Всі, що по українськи говорять, або що вважають українську мову за рідну, будуть становити український нарід» (6, с. 17). Отже, для Митрополита мова є одним із чинників (поряд з волею), що творять народ. Адже рідна мова закладена в людині на рівні національного генетичного коду. Значно важливіше для Митрополита Андрея є свідомість щодо рідної мови. Таке розуміння особливо актуальне для теперішньої України, оскільки воно єдине спроможне погодити проблему мовно зрусифікованого Сходу з ідеєю національного відродження.

Суворе аскетичне життя та меценатська діяльність Андрея Шептицького збережена традиціями родинного виховання, усвідомленням необхідності збереження старожитностей як невід'ємної складової частини самовизначення Нації, - стало вагомим засобом виховання самосвідомості українства. Андрей Шептицький віддав практично усі доходи на церковні, народні й добродійні потреби. Меценатська діяльність Митрополита компенсувала дефіцит державного фінансування соціально-культурної сфери. Митрополит був переконаний, «що фонди, віддані на піднесення культурного життя й науки, є не видатками, а радше інвестиціями, які приносять велику користь» (7, с. 117). Місія Великого Митрополита викликала закономірну ланцюгову реакцію в усього свідомого українського громадянства. Кожен – від неграмотного селянина до професора університету - скільки міг, добровільно жертвував на українські захоронки, сиротинці, гімназії та фахові школи.

Основною заслугою Андрея Шептицького в царині українських науки й мистецтва, пам'яткоохоронної діяльності вважається заснування Національного музею у Львові. Черговим кроком Андрея Шептицького в галузі збереження та вивчення культурної спадщини стала організація у 1920-х роках групи кваліфікованих осіб, яка займалася віднайденням і копіюванням документів, що стосувалися української історії.

Творення культурного, національного, релігійного середовища, яке забезпечує необхідні умови для реалізації творчого потенціалу особи – це були суть та ціль виховання Митрополита Галицького, а також засоби, які допомагали осягнути поставлену мету. Намагаючись підняти рівень національної свідомості й духовної культури української нації, митрополит здійснив широкомасштабну громадсько-культурну й благочинну працю, запровадив низку освітніх та виховних проектів, а саме: відкриття семінарій, шкіл, сиротинців, ясел-садків, створив сирітський фонд, за допомогою якого було врятовано від смерті, голодування та занедбання багатьох українських дітей. Сприяв відкриттю Львівської дівочої гімназії сестер Василіянок, запровадив фінансування стипендій для учнівської молоді. На період літніх канікул відкрив дитячі табори «Вакаційні оселі», «Літнища», навчально-виховні заклади, де відпочивали та оздоровлювалися діти.

Глава Церкви з великою увагою ставився до дітей, переймався їхніми проблемами та турботами, а вони завжди могли розраховувати на його мудру пораду. Особливо цінними формами виховної роботи Митрополита були особисті зустрічі та бесіди з молоддю. «Найважливіша справа для Церкви, для народу і родини, щоб діти були добре виховані», – вважав А. Шептицький. Митрополит сам підбирав учителів, які навчали вихованців молитви, історії України, народних пісень. Усвідомлюючи виховний вплив друкованого слова, Митрополит Галицький сприяв видавництву щомісячного журналу «Наш приятель», серії книг «Бібліотека нашого Приятеля», «Цікаві оповідання» для дітей дошкільного та

молодшого шкільного віку, а також журналів «Поступ», «Українське юнацтво» для старшокласників.

Митрополит турбувався за здоров'я майбутнього покоління. З ініціативи А. Шептицького у Львові у 1903 р. був створений безкоштовний медичний заклад «Народна Лічниця». Шкільна молодь, тобто діти від дошкільного до старшого шкільного віку, були її основними пацієнтами.

На початку XX ст. дуже гостро стояла проблема безробіття, тому А.Шептицький подбав про збільшення кількості фахових шкіл, щоб молоді українці, отримавши фахову освіту, могли самостійно створювати робочі місця.

Християнські заповіді любові до ближнього, пошани батьків були основою етико-морального світогляду митрополита. А. Шептицький спонукав до виховання у дітей пошани до старших: «Хто відкидає авторитет старших – легко відкине авторитет батьків, а відтак і кожний інший авторитет у народі» (7, с. 360). Наголошуючи на цінності досвіду старших поколінь, Митрополит Галицький вважав його основою для будівництва майбутнього України. В одинадцятому листі сина до матері під назвою «Не хочемо чужої культури, хочемо жити своєю» А.Шептицький пише: «Моя кохана Мамо, для мене довго-довго було своєрідною загадкою, як це можливо, щоб упродовж століть український нарід, цей убогий сільський люд, наражений на безнастанні напади турків чи татар, на фізичне і моральне нищення чужих мовою і вірою окупантів, наражений на страшні наслідки частих воєн, без керми і вітрил зміг зберегти свою, йому тільки притаманну духовність, виявом якої є український іконопис, українське мистецтво, своїх мистців-артистів, свої цілі школи іконописців, про які Європа нічого не знала й про які досі не знає і ще довго не хотітиме знати, хоч буде примушена обставинами пізнати Україну». На усе життя у вірного сина України залишилась вдячність за батьківське Слово та християнське виховання.

В одному з перших своїх послань у «Слові про вчителів» Андрей Шептицький заповідав: «Виробляйте в молоді самостійність та індивідуальність! Учіть її більше числити на себе, ніж на других. Учіть не оглядатись на поміч роду та краю, а власною ініціативою дороблятися самостійного буття» (5, 92).

Усіх, хто відкрив своє серце до духовного розвитку, митрополит Андрей Шептицький впродовж свого життя і сьогодні спонукає до дії: «Карністю, солідарністю, совісним сповненням обов'язків докажіть, що ви дозріли до державного життя» (3, с. 126).

Як життєвий виховний дороговказ сили і міцності для прийняття тих викликів, які несе суспільство, має стати подвиг Андрея Шептицького для майбутніх поколінь. Його великодушне служіння родині й Україні, ставлення до спільного добра вище від особистих інтересів, відкриття та досвідчення фундаментальних і творчих моментів: пережиття віри та вірности, любови та милосердя, прощення та жертовности є духовною силою майбутньої України.

Література:

1.Гайковський М. Майбутнє України у візії Митрополита Андрея Шептицького // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наук.праць на пошану Ю.Сливки. Вип.7.- Львів, 2000. - С.250-256.

2.Курляк І., Лаба С. А.Шептицький як меценат національної освіти.// Сучасне українське виховання. Матеріали науково-практ.конф. Дрогобич, 1996. Львів, 1997. – С. 54-62.

3. Пастирський лист Митрополита А. Шептицького зі Львова з нагоди відновлення Української держави, 1 липня 1941 р. // Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів. – Львів - Київ: Піраміда, 2001. - С. 126.

4. Суханова З., Матлашенко Н. «Я буду за вас молитися» // Людина і світ. - 1990. - №11.

5. Суханова З., Сулима-Матлашенко Н. А.Шептицький: реалії хресного шляху // Дзвін, 1991 - № 1. – С. 89-96.

6. Шептицький А. За єдність святої віри, церкви і нації. – Львів, 1991. - С. 3 - 34.

7. Шептицький А. Пастирське послання "Слово до української молоді" (Львів 1932 р.) // Там само, с.358-362.

8. Шептицький А. Пастирське послання "Слово до української молоді" (Львів 1939 р.) // Там само, с.376-378.

Гусаков Ігор, асистент кафедри суспільствознавчої та культурологічної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Соціальні візії митрополита Андрея Шептицького: крізь призму Пастирських послань

У час суспільного розвитку України не спадає, а швидше навпаки актуалізується потреба звертатися до наукової та творчої спадщини знакових мислителів, провідних громадських політичних та релігійних діячів минулого. Однією з таких постатей є митрополит Андрей Шептицький. Вивчаючи документи Церкви, написані митрополитом Андреєм Шептицьким (1865-1944 роки) – богословом, правознавцем, філософом, знайдемо цілу низку слушних думок, бачень, умовиводів, що своїм змістом можуть вказати вектор для вирішення багатьох проблем сучасного суспільства.

У цьому контексті вкрай актуальними є соціальні візії митрополита, що ґрунтуються на християнському баченні проблематики суспільних взаємин і соціальної справедливості. У Пастирському посланні до духовенства «Наша програма» (1899 рік) Андрей Шептицький (на той момент ще єпископ Станіславівський) окреслює власне бачення суспільного консенсусу на основі принципів солідаризму та взаємодопомоги: «Тисячі сердець – тисячі рук піднесених до неба, благає від нас помочи. Всі вбогі та пригнетені тягарем праці й життя, – всі темні й непросвічені, всі опущені і без засобів до життя... Батьківського проводу від нас домагаються. Багатших треба наклонювати до любови та милосердя супроти убожчих, а убожчих остерігати перед пожаданням чужого добра. Треба людям помагати у закладанні християнських крамниць, позичкових кас, різних господарських і ремісничих спілок та всяких інших установ».

У Пастирському посланні «Християнська робота» (1899 рік) Андрей Шептицький звертається до заможних і забезпечених вказує: «... Коли допомагаєте вбогому, пам’ятайте, що він не лише вашого гроша потребує, але часом ще більше помочі дієвої, поради, потіхи... Давайте убогому можливість заробку – научіть його, покажіть йому, як би він сам міг свою долю поправити».

Пастирське послання до духовенства та вірних – «Найбільша заповідь», що його Андрей Шептицький представив 4 січня 1901 року з нагоди початку свого служіння на львівському митрополичому престолі, ґрунтується на Христовій заповіді любові до ближнього та акцентує на необхідності її дотримання і підтвердження кожним кроком християнина у повсякденності: «Нашим обов’язком: віддати серце за серце! ...Людські серця тісно пов’язані між собою, що кожне порушення одного серця вправляє в рух усі інші; відгомоном відбивається об другі серця... Отже, нема між людьми більшої... сили, ніж любов, вона загальнолюдська! ...Не смієш живити в серці злости ...не смієш клясти-проклинати... Не кленіть, а благословіть!». У цьому зверненні церковний ієрарх також застеріг роботодавців від затримання виплати заробітної плати, наголошуючи, що таке завдавання матеріальної шкоди малозабезпеченим є вкрай тяжким гріхом. Водночас послання містить заклик до вірних: окуплювати свої гріхи виявом милосердя до незаможних сиріт та вдів.

Тематику милосердя митрополит Андрей Шептицький розвиває у Пастирському листі «Про Церкву» (1901 рік), що був адресований вірним Львівської та Кам’янецької єпархій. У ньому Андрей Шептицький наголошував, що важливим є, аби чин милосердя був щирим, ґрунтованим на любові власного серця, а не кон’юнктурно мотивованим: «Нехай вона (милостиня. – авт.) буде символом того, що людина рада би дати, що душа бажає. Може милосердний Бог прийме й незначну лепту для внутрішнього стану християнської душі. Однак, треба стерегтись, щоб той внутрішній стан не був самообманом».

Проблематика милосердя рельєфно окреслюється у церковних документах за авторством митрополита Андрея Шептицького, що видавалися протягом всього його понтифікату. Тут доцільно згадати зокрема послання ієрарха «Про милостиню» (1940 рік) та «Про милосердя» (1942 рік). Про сенс християнської милостині митрополит наголошував, що вона тільки тоді є правдивою християнською чеснотою, коли при її здійсненні не порушено право справедливості. Під цим зокрема розумілося, щоб милостиню давати зі свого, а не з чужого. Також митрополит слушно наголошує, що милостиню потрібно надавати в такий спосіб і в таких формах, щоб вона не була заохоченням чи допомогою до негативних людських вчинків або моделей поведінки (пияцтва, лінивства). Найкращою, на думку Андрея Шептицького, є милостиня у формі створення можливостей працювати.

Створення умов для праці і гідного заробітку, подолання явища безробіття стала ще одною невід'ємною складовою широкого спектру соціальних тематик, увагу до яких привертав митрополит Андрей Шептицький протягом свого служіння у церковній та громадській площині. Зокрема 13 грудня 1931 року прийнято спільне Пастирське послання Митрополита Андрея та єпископів Церкви «На поміч безробітним і вбогим». Тих, від кого залежить щось змінити у згаданій сфері, церковний провідник закликає не зволікати, а діяти. При цьому аргументація Андрея Шептицького ґрунтується на євангельських істинах: «Коли ми покажемо нашу любов до ближніх – любов не лише гарним словом, а передовсім любов нашими вчинками милосердя, – так тоді всі спізнають, що ми правдиві ученики й учениці Христа, спізнають, що ми віримо Христовій науці й за цею наукою йдемо. Най же це знам'я правдивих християн покажеться тепер на нас. Най усі бачать, що ми вірні Христовому слову. Чекає нас за це не лише честь від розумних людей, але передовсім слава і нагорода від Христа. *«Що-небудь ви вчинили одному з цих Моїх найменших братів, це ви Мені вчинили»*. Не забуде нам цего милосердя Христос, і Сам Він це нам прирікає: «*Блаженні милостиві, щасливі милосердні, – бо вони помилувані будуть*».

У своєму вченні Андрей Шептицький приділяв багато уваги функціонуванню суспільних інституцій. Про це йдеться зокрема у Пастирському посланні «Як будувати рідну хату?», виданому у грудні 1941 р. Зокрема підкреслюється особлива роль Церкви як виховної та консолідуючої інституції: «В християнських народах немає більшої виховної сили, ніж сила Церкви. То вона виховує народи, вона прищеплює вже в душу дитини ті християнські чесноти, які зроблять із неї доброго патріота і мудрого громадянина… Христова Церква і проповідь Євангелія поєднує і найзавзятіших ворогів та спричинює, що люди, які живуть у різних, від себе далеко віддалених країнах, у найбільше противних собі підсоннях, а ще додам – віддалених від себе на довгі століття, так єднає, що робить їх братами, ближчими, щирішими, щиро себе взаємно люблячими братами».

Поза Церквою, за переконанням Андрея Шептицького, є ще інституції, що є «добрими школами громадянських чеснот». Тими інституціями є родина, громада та добровільні товариства і спільноти людей. За словами митрополита, це ті «органічні клітини, з яких складається всенаціональний організм». Але такою школою можуть вони бути тільки тоді, коли «користуються повною свободою і мають якісь вироблені традиції, які їх членам накладають громадянські обов'язки, вимагаючи від членів чеснот і прикмет громадян».

У цьому контексті вагоме значення Андрей Шептицький приділяє засадам функціонування родини: «Родина буває в деяких країнах спільнотою, що об'єднує не тільки батьків і дітей, але й цілі роди. Під батьківською владою голови родини залишаються не тільки його діти, не раз аж до смерті, але й брати і родичі, що тримаються спільноти роду чи клану за забезпечення різних у житті інтересів і потреб. Така родина є малою спільнотою. Вона може мати, мусить мати свої традиції, закони, звичаї, вироблені практикою довгих століть. Така родина була первісним зародком, з якого з часом повстали держави, бо такі родини природно, самим устроєм є давніші від держави, логічно попереджують державу».

Щодо питання функціонування держави як соціальної інституції, принципів її устрою превалює такий погляд Андрея Шептицького: «В устрою Батьківщини, мабуть, найважливішою справою буде забезпечити громадам якнайбільшу свободу».

Дещо випереджаючи суспільні уявлення свого часу, митрополит Андрей Шептицький акцентує на потребі існування тих спільнот, що з точки зору реалій сьогодення розглядаються як невід'ємні атрибути та складові громадянського суспільства. «У тих спільнотах чоловік шукає забезпечення потреб, яких не забезпечує ні родина, ні держава. Вони забезпечують людям взаємну допомогу, раду, спільність у змаганні праці, вони повстають поза діяннями державної влади і мають свою самоуправу, власну організацію, яка тим сильніша і здоровіша, чим більше пристосовується до природи. Вони не тільки не є противні меті державного життя, але навпаки, допомагають у її осягненні. Вони такі різнорідні, як різні бувають цілі, задля яких люди збираються в товариства. Є, чи можуть і повинні бути, спільноти рільничі, промислові, торговельні, наукові, літературні, мистецькі, кооперативи і синдикати різних фахів і працівників». За словами митрополита, вказані спільноти «мають природне право на свободу».

«У громадському житті… є важливою справедливість», - підкреслює Андрей Шептицький. Цю тезу великого митрополита можна вважати такою, що відображає сутність його соціального вчення.

Дрогобицький Ігор, кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та методики навчання Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Значення, зміст та особливості навчально-виховної діяльності у пастирському посланні єпископа Андрея Шептицького до вірних Станиславівської єпархії «Перше слово Пастиря»

Обґрунтування підстав праці навчально-виховного змісту:

а) євангельське трактування ближнього. «Сповняючи обов'язки любови до ближнього, приставав я з моїми вірними у справедливих їхніх національних аспіраціях, роблячи себе всім для всіх, щоб їх спасти»[1];

б) влада Церкви на навчання;

в) пастирський обов'язок. «... Я справді не лікар, не хлібороб, ані політик. Але я – Ваш батько...»[2]

Однією із найяскравіших характеристики діяльності у цьому напрямі слід вважати розуміння нагальних потреб та справжнє, а не показове намагання вплинути на процес їхнього вирішення. «Ісус, поручаючи мені вести Вас дорогою спасіння, дав мені людське серце... Тож і простить Він, що нині, замість проповідування Божого слова, зачну радше від тієї людської сторони Вашого життя»[3].

Проблема виховання у творах митрополита загалом і його пастирських посланнях зокрема може трактуватися трояко:

а) загальні принципи формування національної спільноти на засадах християнства. «... Християнське життя зачинається у нас від цього моменту, коли до наших хат і родин входять

---

[1] Заповіт митрополита Андрея, вручений Пію XI (1923 р.) // Дзюрах Богдан, епископ-помічник Київської Архиєпархії. "Великий і небуденний" пастир. В кн. Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899−1944 рр. В 3 т. − Львів: Фундація "Андрей", видавничий відділ "Артос", 2007. − Т. І. Пастирські послання. 1899−1914 рр. − XXIV.

[2] 1899 р., серпня 1 (ст. ст.: липня 20), Станиславів. Пастирське послання Єпископа Андрея до вірних Станиславівської єпархії. Перше слово Пастиря // Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899−1944 рр. В 3 т. − Львів, 2007. − Т. І. − С. 4.

[3] Там само. − С. 4−5.

християнські порядки”[4] та “... нарід моральний, − фізично сильний, здоровий і тверезий − при своїй усильній праці та ласці Божій легко здобуває собі, навіть і серед важких відносин, економічний добрий бит, ... стає заможним»[5];

б) напрямні виховного змісту, які спрямовуються на конкретні соціальні організми (етнічні, етнографічні групи, окремі страти, світські та духовні спільноти, родина тощо). «... як в родині все в ладі, то і в цілім життю християнськім майже нема лиха»[6];

в) виховні імперативи, що стосуються у першу чергу різновікових груп молодіжного середовища.

Праця із молоддю посідає одне із чільних місць у роботі Церкви та суспільства. Вагомість цього напряму діяльності опосередковано підтверджується змістом одного із перших послань – «Перше слово Пастиря»[7].

Опосередковано позиція духовної влади у трактуванні проблем стану підростаючого покоління та особливостей його формування міститься у наступних пунктах вищезгаданого послання:

- пн. 4 «Нам треба дбати о здоровлє тілесне. Нечистота і п’янство нищить здоровлє” − “Коли любите свої діти і свій нарід ... не убивайте своїх дітей... Ви, родичі, стережіть невинности Ваших дітей ... Ви, молоді всіх станів, пам’ятайте, що від Вашого морального поведення залежить в великій часті Ваша доля...»[8];
- пн. 5 «О дбалости о маєток» − «... уміє ощадним бути, хто свою працю уважає не за свою лишень власність, але також за власність дітей і будучого покоління ... Чоловік працьовитий не має часу грішити, є добрим мужем для жени, добрим вітцем для дітей»[9];
- пн. 11 «Потреба просвіти і науки» − «Здобувайте собі просвіту, браття ... Закладайте ... по селах читальні, захорони для дітей, дбайте ... щоби діти ходили до школи, але стережіться ... всякої науки, що противиться науці Христа...»[10];
- пн. 14 «Яка повинна бути руська інтелігенція?» − «Діти свої виховуйте на християн, учіть їх молитви і катехизму, стережіть перед злим товариством і неморальними книжками” та “Ви ... що вже цілком запропастили віру християнську ... застановіться, як легкодушно опираєте всі свої пересвідчення по найбільшій часті в молодості, на недозрілім молодечім суді ... Вам видався науковим суд студента...»[11];

Безпосередньо позиція Андрея Шептицького у трактуванні проблем навчання підростаючого покоління та особливостей його формування міститься у пн. 12 «Які повинні бути учителі і як мають вчити». На основі викладених у ньому думок можна викристалізувати наступні принципи освітньої праці:

- гармонійність – «... старайтеся о просвіченнє їх розуму, но не менше о ублагородненнє їх сердець»;
- поєднання теорії та практики – «... Давайте молодіжі таку просвіту, котра би їх научила не лиш теорії, але ... і практики життя. Учіть їх жити»;

---

[4] 1900 р., Жовква. Пастирське послання Єпископа Андрея до духовенства та вірних Станиславівської єпархії. Християнська родина // Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899−1944 рр. В 3 т. − Львів, 2007. − Т. І. − С. 59.

[5] Пастирське послання Єпископа Андрея ... Перше слово Пастиря // Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899−1944 рр. В 3 т. − Львів, 2007. − Т. І. − С. 6.

[6] 1902 р., лютого 17 (ст. ст.: лютого 4), Крехів. Пастирське послання Митрополита Андрея О супружестві і родині // Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899−1944 рр. В 3 т. − Львів, 2007. − Т. І. − С. 367.

[7] Пастирське послання Єпископа Андрея ... Перше слово Пастиря // Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899−1944 рр. В 3 т. − Львів, 2007. − Т. І. − С. 3−18.

[8] Там само. − С. 5.

[9] Там само. − С. 6, 7.

[10] Там само. − С. 12.

[11] Там само. − С. 14, 15.

- відповідність навчання до існуючих запитів та потреб національних та соціальних – «Звертайте їх бажання і охоту до того, що є підставою богацтва і сили народної. Нехай ... молоді діти учаться любити свою землю, ... учаться ... при ній працювати...»;
- «соціально-економічний» патріотизм – «... нехай будучі покоління візьмуть в свої руки торговлю і промисл, бо слабою завсіди є суспільність, що свого промислу не має ... в котрій торгують чужинці»;
- здатність до практичного застосування теоретичних напрацювань – «Не ся суспільність щаслива і богата, котра численних має теоретиків, але ся, котра в кожнім напрямі сама собі вистарчає»;
- самостійність, яка уможливлює прояви індивідуалізму – «Вирабляйте в молодіжі самостійність, індивідуальність, учіть їх на себе більше числити, ... не оглядатися на поміч правительства і краю, але власною ініціативою дороблятися самостійного биту»;
- християнські засади виховного процесу – «... учіть їх бути добрими християнами. ... Памятайте, що як моральність в життю, так в науці кожній віра має бути провідним світлом чоловіка»;
- відповідальність за власні вчинки та належна правосвідомість – «... виробляйте у молодих почуттє правости і совісної праці...»;
- самоповага – «... нехай від молодости учаться шанувати себе самих ...»;
- принцип наслідування – «... давайте добрий примір молодіжі своїм власним поступованнєм. Примір ... се також научаннє ... без порівняння вимовніше, чим слова»[12].

Стержнем виховної діяльності вважається формування християнського світогляду як запоруки відповідної життєвої позиції. Наголос на цьому напрямі роботи із молоддю міститься у пн. 13 «На що родичам уважати» і стосується найвагомішого виховного середовища − родини: «... родичі, в вихованню дітей своїх стережіть їх ... від гріха та ... неправдивої науки! Уважайте на їх обичайність; дбайте, щоб знали катехизм і після него жили ... Хоть би Ви не мали що дітям лишити, осли дасте їм правдиву побожність, як научите їх чесної праці, правости, як устережите їх від неморальности, то лишите їм в спадщині найбільше добро, яке їм можете дати»[13].

Таким чином, у представленому пастирському посланні Андрея Шептицького стверджується першочергова необхідність глибокої освіченості та належного виховання, які, опираючись на християнські засади трактуються як запорука розвитку національного організму.

Кабацький Роман, вчитель християнської етики гімназії м. Дрогобича

Християнське виховання у вченні Андрея Шептицького

Молодь треба виховувати в щирій любові до Вселенської Церкви і Батьківщини.
Андрей Шептицький.

Уже сімдесят років, як Україна втратила сина нації і великого подвижника Христової Церкви, що поклав своє життя на вівтар служіння ближньому, в якому бачив образ Божий. Тим любим сином Всевишнього був Глава і без перебільшення Батько Української Греко-

[12] Пастирське послання Єпископа Андрея ... Перше слово Пастиря // Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899−1944 рр. В 3 т. − Львів, 2007. − Т. І. − С. 13
[13] Там само. − С. 13−14.

католицької Церкви митрополит Андрей Шептицький. Треба сказати, що життя, діяльність і вчення Владики Андрея заслуговує на неабияку увагу. Вчений, релігійний і громадський діяч – він ніколи не думав про себе, а жертвував свій час, свої знання і здоров'я всім хто того потребував. Усвідомлюючи своє становище церковного провідника, поставив за мету навчати і катехизувати свій народ, в чому і вбачав повноту месіанського служіння. Митрополит розумів, що до Світла може прийти лише той, в кому він запалить іскру любові і добра. Хто через пізнання Слова Божого стане жертовною свічею і горітиме для добра свого рідного українського народу: «Нема і ніколи під сонцем не буде іншої науки, яка була б відповіднішою дорогою до ладу та економічної сили, як Євангеліє Ісуса Христа! Бо нема й не буде науки, що в рівній мірі, як Євангеліє, зберігала б рівновагу прав і обов'язків людей супроти себе, – яка визначала б межу самолюбства та любові до ближнього, яка так легко розв'язала б труднощі суспільного життя. Тому, хоч би навіть і всі ви, любі брати, були багатими, але коли не будете добрими християнами, то багатства ваші не будуть тривалі». (митр. Андрей. Пастирський лист, 1899)

Приділяючи увагу Св. Письму як основі християнського виховання він наголошує на значенні Євангелія у житті кожної людини: «Треба, щоб кожний християнин знав про користь читання і знання Святого Письма. Святе Євангеліє освячує хату і стягає на неї благодать, бо є предметом віри і любові мешканців хати». (митр. Андрей. Про почитання святого хреста) «Євангелія – це Божа книга, вона повна великих і святих наук, що думку підносять до неба, вчать із Христом терпіти із Христом з надією на вічне спасіння, у благодаті воскреснути». (митр. Андрей. До недужих, 1934)

До сфери виховання митрополит Андрей відносить Св. Літургію і перебування у храмі Божому, в якому спільнота служить Богові та вчиться служити ближньому: «До виховної сили Церкви належить і те, що в неділю і свята всі сходяться до храму, як діти однієї родини сходяться в домі батька. Багаті і вбогі, вчені і прості, старі і молоді через мудрий провід Церкви зближаються. Церква всім пригадує їхні взаємні обов'язки, всім голосить закон любові. Приступаючи разом до Пресвятої Євхаристії, християни вчаться вважати себе за братів та пам'ятати, що не той достойний, хто має дорожчий одяг, а той, достойні ший в очах Всевишнього Бога». (митр. Андрей. Про святу неділю .)

Без молодого покоління і його виховання немає майбутнього у народу, який прагне збуду вати власну хату і бути щасливим: «Пам'ятайте, що християнське виховання є більшим добром ніж усе добро світу». (митр. Андрей. Лист до вірних, 1899)

«Молодь треба виховувати в щирій любові до Вселенської Церкви і Батьківщини. Недостойний Христа той , хто патріотичні обов'язки ставить вище за релігійні обов'язки». (митр. Андрей. Про виховання молоді)

Блаженіший Святослав у Пастирському листі «Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом» наголошує: «Митрополит Андрей називав катехизм фундаментом християнського життя. При цій нагоді прагну підкреслити, що кожен віруючий має обов'язок щоразу глибше пізнавати правди святої віри протягом усього свого життя».

Катехизувати – означає навчати і виховувати в християнині правди Слова Божого, які ведуть до Царства Небесного. Блаженіший наголошує, що виховна спадщина митрополита Андрея є актуальною сьогодні і протягом усього християнського життя: «Євангеліє – це дорога до неба, без пороків, без закидів, це життя чисте, не винне, святе, в якому смертна людина стає до змагання з небесними ангелами». (митр. Андрей. Науку Євангелія подаймо як святість душі)

Владика Андрей став великим прикладом для підростаючого покоління. Особисто за власні кошти навчав і відкривав навчальні заклади. У навчанні він вбачав виховання високих ідеалів, патріотизму і любові до Бога і ближнього: «Думаю, що одною із важливіших справ є плекання в молоді високих ідеалів. Виховання, яке даємо, повинно виробляти героїв бодай так, щоб деякі з вихованих церквою молодих стали великими християнами». (митр. Андрей. Про виховання молоді, 1942)

Курилець Тарас, керінник програм та проектів Інституту екуменічних студій Українського католицького університету

Боротьба за очищення і віднову обряду: Митрополит Андрей Шептицький та о. Кирило Королевський (У контексті презентації книги о. Кирила Королевського «Митрополит Андрей Шептицький»)

Книга, яку я сьогодні хотів би представити, само по собі була написана достатньо давно – у 1956 році. Автором є отець Кирило Королевський, котрий, незважаючи на слов□янське ім□я, є француз Франсуа Шарон, котрий з любові до слов□янського Сходу взяв собі такий псевдонім. Написана вона була французькою мовою і видана Патріархом Йосифом Сліпим ще у 1964 році. Перекладена на українську мову вона була тільки зараз, у наш час. Тому це видання є ніби історичним боргом перед постаттю Митрополита Андрея.

На читача у книзі чекають аж три передмови: перша – о. Юрія Аввакумова, де він вводить нас у історичний контекст цієї книги; друга – кардинала Ежена Тіссерана, де він розповідає про автора книги, о. Кирила Королевського, свого близького товариша; і третя – передмова самого автора, котрий розповідає про написання книги.

Ця книга була фактично останнім великим твором автора, написана вона була наприкінці його життя. Автора з Митрополитом Андреєм пов□язувала багаторічна дружба.

Щоб зрозуміти цю книгу, потрібно сказати кілька слів про самого автора, чиє бачення ніби накладається на загальну канву розповіді. Він, будучи римо-католиком, ще у юному віці познайомився у Парижі зі східним християнством і захопився ним. Це його захоплення привело до того, що він прийняв свячення від мелкітського Патріарха і переселився до Бейруту, щоб викладати там у мелкітській семінарії. Проте, досить скоро розчарувався і переключив свою увагу на слов□янський християнський світ. Немалу роль у цьому зіграло знайомство отця Шарона з Митрополитом Андреєм, яке відбулося 1906 року. Автор загорівся Росією, ідеєю місій у ній і не зрадив цьому до кінця свого життя. Митрополит Андрей мав мандат на католицьку місійну діяльність в Росії, який він усно отримав від папи Пія X і тому висловив згоду прийняти о. Шарона під свою юрисдикцію. Проте, це виявилося нелегким і досить тривалим процесом. Митрополит планував навіть послати о. Кирила як місіонера в Росію, але обставини не дозволили це зреалізувати. Оце своє зацікавлення Росією і її християнством він ніби накладає на образ Митрополита у своїй книжці, роблячи її мало не основною його ідеєю. Так, Митрополит Андрей приділяв велику увагу даному питанню, проте воно не було для нього основним. Він став батьком не тільки для Української Греко-Католицької Церкви, але й для всього українського народу Галичини у надзвичайно складний для нього період історичних зламів. Тому, читаючи цю книжку слід пам□ятати про це велике захоплення автора.

Вони мали спільні погляди стосовно засадничих речей, а їхні розбіжності були у деталях, що і дозволило їм плекати впродовж багатьох років щиру дружбу. Розбіжності у їхніх поглядах виринали радше з різного підходу до реалізації їхніх ідей: о. Кирило Королевський буй найперше кабінетним ученим, теоретиком, книголюбом; Митрополит Андрей був найперше душ пастирем, практиком. Обоє вони виступали за оновлення східного обряду у Церкві, очищення його від невластивих західних запозичень, яких він зазнав впродовж століть, відновлення автентично східного монашества.

Боротьба з уніатизмом, тобто з невластивими запозиченнями в обряді: у літургіці, у духовності, у монаршому житті і церковній дисципліні, стала основним моментом у науковій діяльності о. Кирила Королевського, і його брошура «Уніатизм» 1927 року цілком присвячена цій темі, де він піднімає жорсткі питання латинізації, яка проникла у Східні католицькі Церкви, висловлюється в досить безкомпромісний спосіб і покладає основну вину за це на самих східних католиків. Митрополит Андрей, коментуючи цю брошуру каже, що все у ній описане є до великої міри правдивим, але їй «бракує любові». Тобто тут, як і було зазначено вище, проявилася відмінність у підході до питання – «пастиря» і «теоретика». Варто згадати ще один мотив такого, можливо надмірного, ригоризму о. Кирила – його

остаточною ціллю були католицькі місії у Росію. Проте, щоб такі місії були успішними і православні вірні захотіли приступити до єдності з Римським Апостольським Престолом, чого так гаряче бажав о. Кирило та зрештою і Митрополит Андрей, потрібно було показати, як почуваються ті східні, хто уже перебуває у цій єдності – тобто східні католики, як збережено їхній обряд, як пошановані їхні традиції, їхня специфіка. І дивлячись на східних католиків того часу, на їхній часто вкрай латинізований обряд, картина вимальовувалася дуже непривабливою. Тому і ставить так радикально питання очищенні обряду о. Кирило. Цілі Митрополита Андрея є перш за все пастирськими і у межах ввіреної йому церковної громади. Звісно, питанню місій у Росії він приділяв значну увагу і щиро переживав за них. Проте, вони не були для нього на першому місці. Він організував і очолив на початках східний католицький Екзархат у Росії. Його діяльність у цій царині зіткнулася з величезними труднощами, як зі сторони Російської, а згодом Радянської влади, так із боку деяких Римських кіл. Сам екзархат, переживши великі переслідування, припинив в результаті своє існування.

Практичними кроками Митрополита в питанні очищення обряду були наступні: спроба відновлення автентичного східного монашества шляхом утворення чину Монахів Студитів; утворення східних гілок латинських орденів, які організовували свою діяльність для греко-католиків у Галичині; літургійна реформа та друкування нових літургійних книг. І у двох останніх пунктах о. Кирило був великим помічником і однодумцем Митрополита.

Все, що почав Мирополит, було ніби зерном, яке з певним переривом – ліквідація УГКЦ та її заборона в СРСР – таки проросло і продовжує приносити рясні плоди у наш час. Він заклав міцні підвалини, на яких нам потрібно будувати.

Кос Марія, вчитель християнської етики
Чорноострівського НВК Жидачівського району

Соціальне служіння митрополита Андрея Шептицького

Щоб бути Великим – треба бути людиною великої ідеї та великого характеру…Коли людина великої ідеї живе на засадах цієї ідеї, для ідеї працює, для ідеї терпить…,то обійнявши провідне становище вонастає справжнім провідником.

Митрополит Андрей Шептицький.

Великі люди завжди є гордістю, цвітом й окрасою нації, хоч і рідкістю. Споглянемо в історію України та згадаємо Великих Людей, подарованих Господом українському народові. Це - величні постаті митрополитів – подвижників, що прикрашають храм Української Церкви. Це велетні християнського духу, з серцями сповненими любові до Бога та рідного народу. Це провідники, що життя своє поклали на вівтар служіння Україні на засадах моральної та культурної ідеї.

На початку листопада весь католицький світ чинить спогад всіх святих, а наша Церква з болем згадує роковину смерті митрополита Андрея Шептицького, великого етнарха і сина українського народу, що без сумніву написано і сказано, але завжди випливають нові дані про його діяльність і повчання. Він і надалі залишається до кінця не розгаданим, бо не було такої ділянки церковно – релігійного, культурного чи економічного життя, якій би митрополит Андрей не присвятив гідної уваги і не розвинув її на користь українського народу. Багато праці він вклав, і тепер це все охопити надзвичайно важко. Але навіть найменше знайомство з творчою спадщиною цього чоловіка показує, що він жив серцем і любов'ю, завжди відкритий на Бога і ближнього.

На переломі XIX – XX століть, в епоху жахливих катаклізмів (I та II світові війни), в час, коли український народ був позбавлений своєї державності, а його духовна культура

переживала занепад, на митрополичий престол зійшов Князь Української Церкви граф Андрей Шептицький, архипастир, мислитель та меценат, опікун і провідник.

Роздумуючи над проблемами пошанування найзначимішої для українського народу постаті Великого Українця, велетня – церковника, Князя Української Церкви, Митрополита – Батька, Мойсея – провідника, чиї дороговкази правдиві і сьогодні, спадає на думку запитання: що краще мати в образі Андрея Шептицького для українського народу – аристократа духа, дивовижну, має статичну і, водночас, просту та доступну для кожного постать Великої Людини, якою завжди був Митрополит – чи освячення цієї Людини у скорому часі?

Своєю активною діяльністю митрополит на ділі підтверджував те, що проповідував у своїх пастриських листах: своєю участю у різноманітних церковних конгресах, відновленням чернечої спільноти студентів, заснуванням духовних семінарій, утворенням Богословської Академії у Львові, зміцненням організаційного та фінансового стану Галицько – Львівської митрополії.

Андрей Шептицький був меценатом у здобутті українцями вищої освіти, різноманітних культурно – освітніх та наукових товариств. Шептицький став справді неоціненим добродієм для митців: заснування Національного музею, відбудова церковних пам'яток, заснування мистецьких фондів, субсидування митців, гуртків, церковних і світських хорів, товариств, часописів культурного спрямування, підтримка народного мистецтва стали живими свідченнями справжнього служіння Митрополита Андрея у всіх сферах життя.

Загальним девізом життя митрополита було: «Мета моєї праці, якою я перейнятий, - зібрати всіх під стяг Христа… - це мій прапор і дороговказ». В іншому місці владика Андрей писав: «В кожну працю треба вкладати ціле своє серце, цілого себе, і то в усіх званнях, бо інакше праця не дає добрих наслідків».

В день своєї інтронізації на метрополичний престол Андрей одразу дав усім зрозуміти, що він українець – русин і буде йти до кінця життя зі своїм народом й заради нього працювати. Протягом усього сорокачотирирічного архієрейського служіння він залишався вірний слову, сповняючи досконало обов'язки щодо свого улюбленого українського народу.

Всебічна церковна, наукова і громадська праця Митрополита залишила слід і у виховній ділянці нашого суспільства. І мені, як вчителю християнської етики, його послання писані ще півстоліття тому, є дороговказом у виховній і педагогічній діяльності.

Слово до вчителів. «А ви, що безпосередньо працюєте над вихованням молоді, дбайте не менше над просвідченням її розуму, як і над ублагородненням її сердець. Подавайте молоді, таку освіту, яка навчила б її не тільки теорії, але теж і практики. Учіть її, як має жити! Учіть дітей бути добрими християнинами!»

Бути християнином у розумінні Шептицького – це триматися католицької віри і стерегтися, як вогню, всякої спокуси відступнинцтва від тої віри, а можливо це за умови щоденних християнських молитов, якими «випрошуємо собі ласку для добрих діл християнського життя, до побід над спокусами до заковування душі чистої від смертного гріха».

Постать цього велета нашого народу завжди безумовно промовляє до нащадків, вказуючи на Божий закон, що є компасом і світом у житті християнина. Не можна збудувати щасливого життя, обминаючи самого Подателя життя і тих підвалин які Він поставив одвічною любов'ю для нашого добра і щастя.

Не можна бути певним за майбутнє своєї дитини, якщо не дати їй тих інструментів, що служать для побудови самого життя – віри, молитви, чеснот, уповання на Бога та шанування його святих законів. Не можемо претендувати на щось краще і величне, якщо не носимо у своєму серці ту іскру Божественного вогню, що зветься любов'ю до ближнього. Лише збагачені цими дарами, ми можемо сміливо рушати, служачи Христу і ближнім, наслідуючи великого митрополита – і тим усім вписуючи своє ім'я в книгу Агнця.

Життя Митрополита Андрея Шептицького справді є взірцем служіння, жертви, посвяти, вірності й любові для кожного християнина.

Медвідь Ігор, аспірант Інституту Українознавства ім. Крип'якевича НАН України

У пошуках ідеальної держави: Україна Шептицького VS Україна Франка

В час розбудови української держави потрібно звернути увагу на теоретичні моделі кращих українських інтелектуалів. До них, безперечно, належать митрополит Андрей Шептицький та Іван Франко. В тезах зрезюмовано їхні моделі державного будівництва.

Україна Шептицького

Державний устрій та форма правління для Шептицького не мають вирішального значення. Він коротко згадує про переваги та недоліки різних форм правління, все ж більше схиляючись до демократії [7, 133].

Наголос на імперативі служіння: «Керівна влада має за мету служити публічному добру, зберігати й боронити природні і правильні свободи громадян, родин і всіх братств, фахових товариств» [7, 133].

Громадянське суспільство є основа успішного функціонування демократії – одна з головних тез «Творення демократії» Р. Патнема [1]. Шептицький теж важливу роль відводить громадянському суспільству: «У громадському житті пізнає кожний, якою є важливою справедливість, чесність у використанні спільних грошей, ощадність у видатках громади, відповідальність за голосування» [7, 140]. Структура громадянського суспільства за Шептицьким: родина – громада – добровільні товариства і спільноти людей + Церква = всенаціональний організм [7, 139].

Головні елементи національної єдності українців: мова і бажання спільно творити майбутнє, церковна єдність [7, 143-145]. Порівняємо з Е. Ренаном «Що таке нація?» (1882). Дві головні засади, що роблять націю нацією: спільне історичне минуле (чи вірніше спільне бачення цього минулого, т.зв. національний міф) і бажання спільно творити майбутнє (нація – щоденний плебісцит) [2].

Важливість права власності, бо воно а) природне (належить чоловікові перед існуванням всякої держави) б) освячене звичаєм (в усіх краях і народах був звичай ділити землю на приватну власність) в) освячене Богом (заповіді) [6, 523-524].

Шептицький критикує ліберальну модель за її соціальний дарвінізм (виживає сильніший; кожен сам за себе), егоцентризм [6, 520]. А соціалістичну модель критикує за утопічне бачення людської природи, що приведе до диктатури і відсутності мотивації робітника якісно працювати. Соціалізм критикує також за намагання зруйнувати підвалини сім'ї та знищити право приватної власності [6, 520-525].

Робітник має право власності, право на зарплату, та вільне розпорядження нею, право на капіталізацію свого заробітку. Праця – засіб для чесного утримання життя, а не товар (як розуміють ліберали). Надуживання працею робітника – мерзенний злочин та нелюдськість, а зумисна затримка або невиплата зарплати – гріх, що кличе про помсту до неба [6, 530]. Контракт про працю: «робітник обов'язуєся віддати працедавцю свої послуги за умовлену заплату» [6, 531]. Парадокс, що контрактна праця – ідея ліберальної економіки. Справедлива платня: «даючи хосенну і солідну роботу» працівник мав навзаєм отримати «утриманнє на його життя»: харч, помешкання і одяг, можливість утримувати жінку і діти, і відкласти на старість»[6, 531]. Працедавець має шанувати релігійні права працівника [6, 531].

Свобода (права) = відповідальність (обов'язки). Свобода в розумінні Шептицького є свободою в позитивному значенні (свобода для чогось/когось), а не свободою в негативному значенні (свободою від чогось/когось). Шептицький показує, як справедливість без любові, завдяки самолюбству заважає побудові справедливості, бо розширюються права, але

зменшуються обов'язки [6, 535]. Церква є важливим регулятором відносин у суспільстві, бо схиляє багатих до милосердя, милостині і захисту убогих, а убогих вчить не ненавидіти багатих, не заздрити їм і не бажати чужого добра [6, 537-539].

Шептицький багато уваги приділяє розгляду поняття «рівності», бо воно є одним з ключових для його опонентів – соціалістів. Шептицький стоїть на засаді, що суспільство є від природи різним і це добре. Різні верстви покликані робити виконувати різні функції, але разом творити спільний організм. Відносини між різними верствами – це не взаємне поборювання, а взаємодоповнення: «Капітал і праця не стоять в сущній і природній суперечності, борба між ними припадкова – не конечна. Капітал не обійдеться без праці, а праці потреба капіталу» [6, 529].

Шептицький розуміє важливість соціальної ролі Церкви. Ідеал священика для Шептицького – це є священик, який є передусім добрим духовним наставником для своїх парафіян. Але попри те, священик має бути людиною, яка допомагатиме селянам своїми порадами краще організувати економічну діяльність, покращити ефективність праці. І щоб краще розуміти певні суспільні та економічні процеси, важливо щоб священик отримав добру освіту [6, 547].

Шептицький свідомий, наскільки складно досягнути справедливого ладу в суспільстві. Він вказує на кількість судових позовів як приклад того, на скільки багато є несправедливості. Навіть підкреслює «переглядаючи наші кодекси і устави, признаємо не раз в не одній справі, що не єсть справедливою міра того, що ми легально справедливістю називаємо» [6, 533]. Тому важливе значення мають совість, мораль, етика. Етика і релігія не є справою приватною, а справою суспільною значення [6, 534]. Важливість терпіння: «Хто обіцяє убогим усунути ті терпіння людськости, хто прирікає життя без терпіння і труду, уживання розкошів безнастанних – сей справді люд ошукує і веде до розчарування і гірших терпінь від тих, які сама природа приносить» [6, 528].

Україна Франка

Франко – мислитель соціалістичних поглядів. Яка головна ідея соціалізму? Рівність і справедливість. Франко пише: «Соціалізм – то є прагнення усунути всяку суспільну нерівність, всяке визискування і всяке убозтво; запровадити справедливіший, щасливіший лад» [5, 44].

Держава – за розумінням Франка є злом, бо це бажання одних домінувати над іншими. Ідеальний устрій побудови суспільного ладу – це децентралізація, федералізація і самоврядування: «Майбутній устрій буде базуватися на якнайширшім самоуправлінні общин, повітів і країв, складених з вільних людей і поєднаних між собою вільною федерацією, що ґрунтується на солідарності інтересів» [3, 452]. Федералістські погляди Франка значною мірою сформувалися під впливом М. Драгоманова. Франко категорично проти патерналістської держави, яка «опікує ся громадянином від колиски і до гробової дошки» [4, 345]. Він вказує на відсутність механізмів стримування і як наслідок загрозу ще гіршого поневолення [4, 345]. Фактично це є Франкове застереження, що реалізувалося в формі СРСР.

Соціальна програма: покращення організації в промисловості, обмеження кількості робочих годин, захист жінок і дітей від визискування, запровадження вільних робітничих спілок [5].

Приватна і суспільна власність. «Соціалізм усуває лише власність таких речей, володіння якими допомагає визискувати інших» [5, 45]. Заборона приватного виробництва, бізнесу, торгівлі. Це все належить до компетенції самоврядних спільнот [5, 45]. «Замість нинішньої сліпої конкуренції – вільний договір общини з общиною, народу з народом» [5,51]. Справедливий розподіл прибутку між усіма членами спільноти. Особисті речі та господарство для власного споживання мають залишатися в приватній власності. Франко проти комунальних помешкань. Людина має право на відпочинок і для цього має мати власний куток, де б вона була вільною і ніхто б їй не заважав [4, 337].

Усунення нерівності. Рівність не лише перед законом, але й однакова можливість користуватися всіма інституціями (школи, лікарні і т.д.). «Знищення всяких класових

привілеїв і всіх станів». Можливість всебічного розвитку, одночасно займатися і фізичною і розумовою працею [5, 50]. Франко свідомий, що абсолютна рівність – неможлива. Але він виділяє природну нерівність і суспільну нерівність. Проти першої ми безсилі, і в більшості випадків вона навіть є доброю. То проти другої ми маємо боротися. Суспільство складатиметься з самих працюючих людей, буде творити одне велике господарство. Висока самосвідомість: добробут суспільства = добробут одиниці. Усвідомлення це робітником покращить ефективність праці. Добробут ґрунтується на постійній праці, а також розвитку вроджених здібностей громадянина [5, 51]. Більш зрілий Франко доходить до висновку, що розподіл праці є необхідний, бо є види праці, які «не дасться упорядкувати комуністично, бо тут праці, думки, здібності одиниці не заступить ніяка інша одиниця» [4, 338].

Цілковита рівність прав жінок і чоловіків, можливість навчання і «якнайширшого поля для конкуренції з точки зору розумової та взагалі будь-якої праці на користь суспільства» [3, 452]. Державний і церковний шлюб «поступиться місцем вищій шляхетній формі зв'язків між обома статями» [3, 452-453].

Франко – позитивіст. Релігія – приватна справа кожного. Місце догматичної наук займе позитивна наука та мистецтво[3, 452].

Національне питання є питанням другорядним. Але потрібно боротися проти національного гніту [3, 454]. Кожна національна група має мати автономію в складі федерації, зі збереженням всіх національних прав. «Одночасно з тим розвитком зникатимуть національні заздрощі, зростатиме солідарність вільних народів і загальнолюдське почуття» [3, 460]. Зрілий Франко еволюціонує трошки в бік націоналізму. За націоналізацію землі (впливом думок американського економіста Г. Джорджа). Франко схвалює гасло земля для народу, але польська – для польського народу, українська для українського [4, 343]. Тобто, за національний принцип поділу самоврядних спільнот. Структура: родина – громада – нація.

Свобода спілкування, зборів, свобода слова і друку [3, 462]. Всебічна толерантність. «Не визнаємо антагонізмів расових і національних, а релігійні вірування вважаємо за справу приватну» [3, 460].

Висновки

Обидві концепції побудови держави та суспільного ладу мають чимало переваг, але виглядають майже неможливими до повного втілення на практиці. Але важливо усвідомити: певна ідеальна модель існує не для того, щоб її повністю втілити на практиці. Перш за все, існує для того, щоб задавати на напрям, в якому ми повинні рухатися дає певний орієнтир, щоб ми не збилися зі шляху. Ідеал формує спектр. І сам спектр показує нам, на скільки ми наближаємося до ідеалу. Таке поєднання ідеальних цілей та реальних дій запевняє розвиток як особистості, так і певної групи людей. Моделі Шептицького і Франка багато в чому різняться. Але рецепт і Шептицького, і Франка майже однаковий та простий: мислити глобально і стратегічно, але діяти локально і конкретно. Шептицький пише: кожен, у кого тільки добро України у серці лежить, мусить мати своїм обов'язком працею життя спричинитися до множення елементів єдності, і до усування елементів роздору». Франко пише: «повного громадського щастя, так сказати, раю на землі люди не доб'ються ніколи. Але се ще не рація, щоб ми закладали руки і байдужно дивилися як міцни душить слабого, як багач кривдить та висисає бідного…Чи буде, чи не буде з того рай на землі, а ми борімося з кожним поодиноким лихом, з кожною поодинокою кривдою та дбаймо заразом не лише про те, аби побороти її в тім однім випадку, але також про те, аби по змозі заткати джерело подібного лиха й на будуче» [4, 345].

Список використаних джерел та літератури

1. Патнем Р., Леонарді Р., Нанетті Р. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії. - Київ: Основи, 2001. - 302 с.
2. Ренан Е. Що таке нація? // http://www.hrono.ru/statii/2006/renan_naci.php
3. Франко І. Програма галицьких соціалістів (1881) / Зібрання творів І. Франка в 50-ти томах. Т. 45. – Київ: Наукова Думка. – С. 448 – 464
4. Франко І. «Що таке поступ?» (1903) / Зібрання творів І. Франка в 50-ти томах. Т. 45. – Київ: Наукова Думка. – С. 300 – 348

5. Франко І. «Що таке соціалізм?» (1878) / Зібрання творів І. Франка в 50-ти томах. Т. 45. – Київ: Наукова Думка. – С. 44

6. Шептицький А. Пастирське послання «О квестії соціяльній» (1904) / Митрополит Андрей Шептицький. Пастирські послання 1899 – 1918 рр. Т. 1. – Львів: АРТОС, 2007. – С. 513 – 550

7. Шептицький А. Пастирське послання «Наша державність» (1941) / Митрополит Андрей Шептицький. Пастирські послання 1939 – 1944 рр. Т. 3. – Львів: АРТОС, 2010. – С. 133 – 158

Мірило Ірина Володимирівна, заступник директора школи з виховної роботи Прилбицької ЗОШ І-ІІІ ступенів Яворівського району

Митрополит Андрей Шептицький і його соціальне служіння

Владика Андрей поклав своє життя на вівтар служіння Богові та людям. Завдяки його наполегливій духовній праці Галичина стала духовним П′ємонтом. Незважаючи на жорстокі репресії, гоніння, тут завжди жевріла іскра любові.Він не проминув жодної ділянки в культурно – національному житті. І, насамперед, був найбільшим меценатом і покровителем української культури – мистецтва, науки і шкільництва.

Вже на початку 1901 року Митрополит Львівський і Галицький розпочинає свою подвижницьку працю у Львові. Його діяльність була настільки багатогранною, що викликає подив, як одна людина змогла стільки зробити. Величезний авторитет митрополита сприяв утвердженню Греко-католицької церкви. Пастирське слово зміцнювало віру людей, формувало національну самосвідомість. Взагалі митрополит надавав великого значення освіті в розвитку людського суспільства. У першому пастирському листі 1900 року він пише: … Просвіта – то річ майже першої потреби… До багатства суспільство не дійде без справжньої просвіти. Буз неї навіть те, що має, - легко стратить. Тому справедливо люди цінять науку і просвіту. Бо наука для вищих верств суспільності є силою більшою, ніж багатство». Надзвичайно важливо для народу «здобути собі просвіту, працювати над нею, цінувати її»

З ініціативи і за матеріальної підтримки митрополита в Галичині створюються українські школи, гімназії, відновлюють свою діяльність старі й виникають нові українські культурно – освітні, просвітницькі товариства.

Освіта народу, боротьба за утвердження української мови в родині, школі, церкві, охорона здоров’я, преса й книгодрукування, музейне будівництво, розвиток образотворчого мистецтва, народної музики, опіки сиріт, хворих і літніх людей, захист прав людини, протест проти репресій і переслідувань українців окупаційними режимами, - далеко не повних перелік питань, які стояли на першому місці в діяльності Андрея Шептицького. Звичайно, він розв’язував їх не як політик чи громадський діяч, а як «пастир добрий». Цих питань він торкався в своїх недільних і святкових проповідях з кафедри Святоюрського собору, численних провінційних храмів.

Шептицький – автор понад ста листів до своєї пастви. Уже перший пастирський лист Шептицького «Перше слово Пастиря» до вірних доводить, що на єпископський престол прийшла нова людини – громадянин, не схожа на своїх попередників. Найвищим ідеалом єпископа Шептицького є нелукаве служіння рідному краю, якому віддав увесь свій хист. Для ілюстрації наведемо деякі цитати із згадуваного листа: «Так, вас люблю, що радо готов я вам подати не лише Божу науку, але і душу – життя своє!» Такого не скаже звичайний митроносець, а тільки палкий патріот свого народу, людина найвищих моральних якостей.

Автор дає приклад громадянського патріотизму у служінні народу: «Хто на своєму становищі працює для добра народу, сповнюючи сумлінно свої обов'язки,- той є ліпшим патріотом,ніж той , що багато говорить, а мало робить». Шептицького турбує проблема моральності суспільства. Він наголошує, що «народ моральний – фізично сильний, здоровий і тверезий… легко здобуває собі, навіть і серед важких відносин економічний добробут». Також великої ваги надає освіті, яку вважає ціннішою від багатства. Зокрема зворушує п'ятий лист Шептицького «До моїх любих гуцулів» на який особливу увагу звернув І.Франко. Шептицький склав цей лист мовою гуцулів і дає низку цінних батьківських порад жителям Косівського деканату. Зміст листа свідчить, що Шептицький детально вивчав життя гуцулів в усіх його аспектах – економічному, моральному, побутовому. У листах віддзеркалюється історія нашого народу і хвилююча турбота владики про галичан, влучні батьківські поради вірним.

І.Франко був захоплений бурхливою діяльністю і культурною роботою Шептицького. Він часто навідував митрополита у наукових справах, був здивований способом життя графа – митрополита. Жив як аскет: мала кімната, сам у вовняній чорній рясі монаха – студита, звичайним чорним ременем підперезаний, чотки за поясом або в руках, найскромніша страва…Після авторитетних статей Франка про Шептицького у галичан розвіялися сумніви щодо особи Шептицького. Митрополит розумів: щоб піднятися до державності, галичанам необхідні знання, розмаїті професії, друковані видання. Шептицький щедро фінансував друкарні «Бібльос» та інші, у Жовкві у монастирі Василіан заснував українське видавництво.

Владика дбав про освіту. На свій кошт збудував середню школу у Львові, допомагав грошима приватним школам. Заснував Науковий інститут для студій, з'єднаний з Львівською богословською академією. Це була єдина у світі науково – богословська установа у Східній Церкві. 110 тисяч золотих митрополит пожертвував на «Академічний дім», який служив гуртожитком і бібліотекою багатьом українським студентам. Крім того, Митрополит висилав на свій кошт здібних молодих священиків для студій у Рим, Відень та інші міста. Також призначав стипендії світській молоді для науки за кордоном. І дітей не забував Митрополит. Він допомагав дитячим садкам і сиротам у сиротинцях. Це гімназія «Рідна школа», де сестри василіани давали дівчатам – сиротам середню освіту. Шептицький щороку проводив оздоровчу компанію убогих дітей.

Шептицький опікувався середньою освітою, зокрема, професійною, інститутським навчанням українців. Клопотанням у чеського уряду Митрополит врятував українську господарську академію в Подєбрадах, за час існування якої (1922-1935) тут навчалося десятки галичан. Був опікуном «Просвіти» і спортивного товариства «Пласт», фінансував їхні видатки.

Важлива Владики турбота про мистецтво і розвиток загальної культури. Допомагав митцям, хоровому мистецтву, церковному і народному. Звичайно, усього не перерахувати. Адже у Галичині пульсувало культурне, мистецьке і наукове життя української громади. Усе це потребувало чималих фінансів, бо ж окупаційний уряд не турбувався розвитком української культури. А це хтось повинен був фінансувати… Ось тут і допомагала галичанам щедра рука Митрополита. На його кошти закінчили мистецьку освіту Г.Крушельницька (сестра Соломії), Ф.Лопатинська, Андрій Гаєк. А скільки лікарів, педагогів, священиків, фахівців сільського господарства! За скромними підрахунками А.Шептицький витратив на наукові і культурні заходи Галичини мільйони доларів…

Митрополит задумав відкрити у Львові національний музей, який дорівнював би європейським. З 1905 року придбав для нього 15 тисяч експонатів, сплативши 2 мільйони крон. Шептицькому вдалося купити за 34 тисячі доларів чудовий палац під музей по вулиці Драгоманова. Незабутній мистецтвознавець Іларіон Свєнціцький упорядкував музейні експонати, внаслідок чого національний музей став найбільшою музейною скарбницею на Україні: 1935 року він мав 80 тисяч експонатів. Більше з них було придбано на кошти митрополита.

У 1925 року Владику обрали членом Наукового товариства імені Шевченка. Заходами Комісії охорони природи при НТШ Митрополит дав розпорядження утворити на землях

Львівської митрополії заповідник кедрових лісів на горі Яйце, що біля Підлютого, нині Долинського району, та степової рослинності біля Чортової гори (у Роготинській парафії). Це були перші природні заповідники, утворені на Україні. Шептицький сприяв і відкриттю курортів.

Щоб забезпечити селян землею, митрополит закупив кілька панських маєтків, їх було розпарцельовано. Заснував земельний банк, який позичав селянам гроші на придбану землю. У роз парцельованому фільварку села Коршів, біля Коломиї, товариство «Сільський господар» стало власником землі, на якій заснувало хліборобську школу. У Миловані, біля Товмача, двір і кількадесят моргів поля придбала «Просвіта» на заснування першої української садівничо-городньої школи. У Зарваниці Тернопільської області 300 моргів віддано монахам – студи там для господарства, а 250 моргів на сиротинець. А в Скнилові двір і великий сад зайняли студити, щоб відкрити майстерні ремесла, механіки. Як зазначає дослідник діяльності Андрея Шептицького Ришард Тожецький, Владика «був аристократом не лише з роду та маєтку, але також з духу і вчинків, незважаючи на важку хворобу». Понад 20 установ виникли завдяки щедрості Митрополита: 4 церкви, 4 школи, 2 монастирі, 4 бурси, 2 шпиталі, 2 наукові установи.

Левицька Світлана, вчитель початкових класів Івано-Франківської ПЗШ І-ІІІ ст. «Католицька школа святого Василія Великого»

Використання творчої спадщини Андрея Шептицького у роботі з батьками

Родина - це не є витвір людини, а Бога, створений на праобраз Пресвятої Трійці, в якій батько є образом Бога – Отця, мати – знаком Святого Духа, а дитина образ Сина Божого. Родина є домашньою Церквою, в якій батьки стають немов священики, які навчають дітей, формують в дитячій душі тверді критерії добра, а інколи, на жаль, і зла. Але, за словами Тертуліяна (Тертуліян Квінт Септимій Флоренс – визначний християнський богослов і апологет початку ІІІ століття від Різдва Христового), душа за своєю природою – християнка і первісне ушкодження людської природи первородним гріхом заглушує голос сумління в душі, ще не зміцнілій вихованням.

Дитина не завжди сама спроможна відрізнити добро від зла. Тому саме батьки мають явити дитині уроки і настанови, які посилає Бог. Але для цього потрібно бути відкритим для Бога.

«Пам’ятайте, що християнське виховання є більшим добром, ніж усі добра світу! Коли б ви навіть не мали що лишити своїм дітям, - то як тільки подали їм справжню побожність, як тільки встерегли їх від неморальності, то лишаєте їм у спадщині найбільше добро, яке тільки можете їм дати» - наголошував Андрей Шептицький.

Кожне слово митрополита є наболіле станом проблем, що торкалися суспільства, батьків, дітей, які є актуальними завжди.

Сьогодні, коли мова йде про проблеми сімей, подвоюється глибина відповідальності всіх, хто покликаний не роз’єднувати те, що Бог з’єднав. Однією з найдавніших інституцій та найважливішою ланкою суспільства є сім’я.

Особливе, відповідальне і найбільш значуще у цій справі місце відводиться батькові. Батько має бути апостолом у сім’ї. Імідж чоловіка повсякчас має підтримувати його дружина. На жаль, такі сім’ї стають великою рідкістю. Матері перебирають на себе обов’язки батьків, і тим самим усувають їх від відповідальності. А батько, відчуваючи, що його втручання не є обов’язковим, самоусувається.

Величезна роль матері, яка символічно тримає три кути дому, полягає у прищепленні любові і взаємоповаги. Гідне пошанування один одного є найкращим прикладом наслідування для дітей.

Виховання – це тривалий і безперервний процес. А християнське виховання – це Божа педагогіка. Це формування душі і тіла для повного злиття з Богом. Апостол Павло писав: «Живу вже не я, а живе Христос у мені» (Гал. 2, 20). А тому природним і загальноприйнятим способом родинного виховання є відвідування церкви, участь у богослужіннях і таїнствах, спільні молитви, прощі, молитовні читання, спільні родинні свята.

Прикладом такого духовного спілкування родин, церкви і школи є спільні прощі. 17 травня 2014 року в с. Прилбичі, що на Львівщині, відбулася XII Всеукраїнська проща вихованців католицьких навчальних закладів. Захід відбувся з ініціативи Комісії УГКЦ у справах освіти і виховання і був присвяченій темі: «Батько – провідник на шляху віри».

«Вся сім'я вмісті й душа на місці». Так твердить тисячолітня народня мудрість, котру важко заперечити, беручи до уваги все бачене, прочитане, розказане чи стверджене. А сім'я у вужчому розумінні - це батько, мати і діти, які живуть разом. Крім того, з давніх давен у кожному суспільстві - це первісний осередок багатьох людських відносин - духовних, моральних, господарських, психологічних, естетичних і, звичайно, виховних, якого гараздом, ладом і порядком завжди турбувався батько.

Важливо, що для проведення прощі обрали місце родинного села митрополита Андрея Шептицького та блаженного Климентія Шептицького. Владика Ігор закликав молодь наслідувати митрополита Андрея, який прагнув якомога більше любити Бога та ближніх. Місцевий парох о. Андрій Стадницький здійснив екскурс в історію та висловив свою радість з приводу того, що дитячі виступи на батьківську тему проводяться поблизу подвір'я «батька віри всієї Греко-Католицької Церкви митрополита Андрея Шептицького».

Ми мали змогу побувати на цій прощі класною родиною: разом із учнями та батьками 4 класу «Надія» ПЗШ І-ІІІ ст. «Католицька школа святого Василія Великого» м. Івано-Франківська. Найперше всі разом молились і роздумували про віру і родину, Україну, особистість Митрополита Андрея та роль матері у вихованні братів Шептицьких. Тому з великою вдячністю ступали землею с. Прилбичі, яка дала нам одного з найбільших українських Владик-патріотів – Митрополита Андрія графа на Шептицях Шептицького. Великою Божою ласкою була молитва хресної дороги у с. Страдч, по дорозі назад. Кожне прочитане слово з уст батьків мало особливу вагу і ми відчували покров Матері Божої Нерушимої Стіни над нашими родинами і народом.

Такі спільні прощі дають великі плоди, які відчутні може не одразу, та посіяне зерно духовності в родинному грунті має особливу поживу. Свідченням цього стала невеличка проща до Марійської святині - Погоні у третю неділю червня родин колишніх випускників Католицької школи класу «Надія», учнів 7 класу, які продовжують навчання у інших школах, гімназіях. Родини зорганізувалися самостійно і запросили мене. Коли пригадали про День Батька, роль у проведенні молитов відвелася татам і синам. Таким чином все стає на свої місця: мати – берегиня роду, батько - провідник віри і захисник народу.

У роботі з батьками використовую матеріали для їх педагогічного просвітництва. Водночас рахую за необхідність подавати інформацію для роздумів і добрі приклади для наслідування із життя сімей великих людей.

Родина митрополита Андрея Шептицького, Глави і Батька УГКЦ, у всьому є зразком. Тому спочатку для матерів важливо прочитати спогади Софії Фредро про молодість і духовне покликання її сина Романа, її єдину систему виховання – Богородице Діво. Після спільної поїздки в Прилбичі родини відчули особливе піднесення від спільної молитви і бажання вчитися з досвіду великих людей.

Нами були розроблені матеріали педагогічних читань «Душпастирська спадщина Андрея Шептицького: освітньо-виховний потенціал». Батьки, незважаючи на спеціальності та рівень освіти, готували кожен те питання, яке було для нього найближче для душі і найактуальніше у житті родини. Серед них:

І. Короткий життєпис

1.Рід і родичі Митрополита.

2.Молоді літа та покликання Романа.

ІІ. Огляд церковно-народної діяльності

1.Чернець, Владика, Митрополит.
2.Духовний голова українського народу.
3.Пастирські листи.
III. Андрей Шептицький у діалозі з сучасністю.

Продовженням знайомства з виховним змістом Пастирських листів стало їх прочитання із аналізом сучасних життєвих ситуацій. Важливо, що при цьому допомагав досвід нашої «Батьківської порадні», кожна зустріч в якій починається молитвою за родину.

Перегляд фільмів про А.Шептицького відбувався здебільшого вдома, однак ділення враженнями обов'язково проходило у колі класної родини. Сама постать Митрополита кожним сприймалася по-різному, однак відчували, що вона згуртовує нас навколо Церкви як дітей Божих, як українців.

Цьогоріч, у вересні, ми були на освяченні відновленого корпусу для старших класів Католицької школи. Саме там містилася духовна семінарія, до відкриття якої найбільш спричинився більше ста років тому Владика Станіславівський (ним став о. д-р Андрей 24 вересня 1899 року, тобто минуло 115 років з того часу). Дізнавшись про це, розпочали проект «Андрея Шептицький і Прикарпаття». З усіх ста послань та пастирських листів Митрополита не знайдемо жодного, який би в тій чи іншій мірі не стосувався питань родини чи сім'ї. Від них іде початок всього.

Назар Наталія, кандидат наук з державного управління, викладач Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького

Моральність народу як передумова його розвитку і процвітання в контексті пастирських листів митрополита Андрея Шептицького

Україна в першій половині XX століття зазнала значних людських втрат з огляду на дві світові війни. Разом з тим митрополит Андрей у своїх пастирських листах, адресованих різним соціальним групам, звертає увагу на неморальність, як причину занепаду усякого добробуту та ладу в державі. Внутрішня аморальна окупація є набагато небезпечною ніж зовнішня агресія. Митрополит перестерігав про небезпеку відділення Христової науки від суспільного ладу; наголошує, що релігія це не є приватна справа. Релігійне життя не може обмежитися участю в святковій Літургії; Христова наука має йти до хати, громади, парламенту, міністрів та монархів.

Сім'я - це основна клітина суспільства. Саме тому тема подружжя, сім'ї та родини хвилювала Владику чи не найбільше. Він наголошує, що подружжя має базуватися на моральному законі.

У своєму пастирському листі «До моїх гуцулів» (Пастирській лист до вірних Косовського деканату) Владика наголошує на явище сексуальної розпусти, на масштабність гріхів проти шостої та дев'ятої заповіді. Наголошує на святості подружжя як Божої установи. Пастир закликає вірних Косовського деканату до соромливості. Доки соромлюся, доти існую – ця теза російського філософа В. Соловйова пронизує усі пастирські листи Митрополита в яких йдеться про моральність народу. На жаль, почуття сорому вирвано з душі народу, а це шлях самознищення.

Особливо наголошує увагу на проведення дозвілля, закликає втікати від корчми, засуджує «пусті забави», які є нагодою власне до розпусти.

У підтримку для матерів за Його кошти відкрита порадню для матерів в Яновському передмісті Львова, також Дитячі ясла.

Митрополит наголошує на християнське виховання молоді, зі слів до педагогів відчувається, що християнська наука має пронизувати увесь навчальний процес.

У слові до української молоді Митрополит нагадує про три особливо небезпечні роди гріха. Серед них вказує на надужиття в подружжі, що веде до убивства невинних дітей. Так звана сучасна контрацепція заперечує Божий задум щодо подружжя. Гріх аборту є засуджений також у Пастирському листі: Не убий. Хоч Західна Україна ще не знала безбожного законодавства Радянського Союзу, який позбавив захисту природне право людини на життя, то все ж Шептицький перестерігає перед наслідками дітовбивства: не може мати благословення Божого той народ і та сім'я і та спільнота, яка знищує Богом дане життя. Чи ці слова не перегукуються з подіями на східних теренах України 2014 року? Саме на початку здобуття незалежності України, щороку за офіційними даними близько 1млн осіб знищувалися внаслідок аборту, вони були неоплакані, бо законодавство далі не стоїть на захисті прав ненароджених дітей. 13 березня 2012 у Верховну Раду був поданий законопроект про заборону абортів в Україні. Верховна Рада не проголосувала за його ухвалення, це зрозуміло; коли тема була піднята на суспільне обговорення то відкрилося обличчя українського соціуму: українці питання вбивства розуміють, як право жінки розпоряджатися «своїм тілом», таке ж розуміння домінувало в міністерстві охорони здоров'я.

Як чітко виражені засади демографічної політики в повчаннях Митрополита і діяльності на підтримку сім'ї: «Подібним до убивства дітей, хоч цілком іншого роду гріхом, є поступовання, яким подруги обмежують число потомства. Ті випадки не є, очевидно, гріхами чоловіковбивства, але трудно не уважати їх тяжкою кривдою, зробленою тій дитині, що її не відібрано вправді життя, але до життя не допущено! Про правдиву кривду не можна тут говорити, бо та дитина, що мала на світ прийти, не набула ще ніяких прав людини. Була би ті права набула, а може була би принесла родичам, ба й цілому народові якісь Божі дари, коли би не перешкодило її в цьому святокрадське і противне природі поступовання тих, що були покликані статись батьками. Людське життя — неоціненний скарб, передусім для батьків, а відтак для родини і цілого народу. Щоб той скарб посісти, треба зі сторони людей якоїсь праці і жертви. І ті їх праці та жертви, вложені у виховання дітей, є безконечно ціннішими, ніж які-небудь інші праці та жертви. Людська душа, — це ж твір у безконечність важніший і цінніший, ніж усі матеріальні добра чи дари Божі.

Система обмежування числа потомства є системою, що веде ввесь народ у загладу. Нарід, у якого жінки не хотять піддатися тягарам і обов'язкам материнства, в якому мужчини шукають сексуального вдоволення без огляду на обов'язки і тягарі родинного життя, без огляду на ціль подружжя, — той нарід засуджений на загладу. І в скоршому чи поволішому темпі буде він зближатися до упадку. Навіть «система двох дітей», примінена більшістю суспільности, позбавляє її більшого числа одиниць, ніж навіть кривава та жорстока війна! Поправді випадок цей не є противний п'ятій заповіді Божій; тільки принагідне про нього говоримо, щоби пригадувати Духовенству, що тільки енергійна його праця може народ спасти перед тою загладою, що нею, може, Бог карає в дітях ті родини, які провинилися, не приймаючи Божих дарів численнішого потомства (Не убий, 1942).

Проблема п'янства також була в полі зорі морального лідера. Владика не лише ініціював протиалкогольну компанію, але також завжди підтримував подібну ініціативу, якщо походила від клиру. Так у 1929 року за поданням О. Бучацького єпископат УГКЦ, центральні культурно-освітні,економічні та гуманітарні інституції ухвалили відозву до Українського народу із закликом до тверезості. Місяць лютий на усі наступні роки був затверджений як місяць особливої боротьби проти алкоголю та так званих закладів розважального бізнесу – корчмів. Громадські організації також мали організовувати культурно-просвітницькі акції на утвердження тверезого способу життя особливо серед молоді. Митрополит нагадував душпастирам, щоб вони були прикладом тверезості для вірних.

Україна стоїть на роздоріжжі: інтронізувати Христа, як Царя і визнати Його Божественну владу Царя Всесвіту, або блукати у пошуках нових ідолів і таки остаточно зникнути зі сторінок історії. Останнє видіння Митрополита знаменувало це перше. Але як сам казав, треба багато молитися.

Огірко Олег, доцент кафедри філософії
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

Митрополит Андрей Шептицький та християнське виховання молоді

Відомим діячем Української греко-католицької Церкви в Україні та в світі був митрополит Андрей Шептицький (1865-1944). Митрополит Андрей Шептицький упродовж 44-років з 1901 по 1944 рр. очолював Церкву й українське суспільство в період двох Світових воєн, пережив сім режимів: австрійський, російський, український, польський, радянський, нацистський і знову радянський. За його заслуги митрополита Андрея визнають князем української Церкви, Слугою Божим, українським Мойсеєм.

Пам'ятники митрополиту Андрею Шептицькому стоять в містах України: Галичі, Яворові, Тернополі, в Ізраїлі. Триває процес його беатифікації (проголошення блаженним), єврейська громада України визнала його Праведником світу. Андрей Шептицький – восьмий митрополит УГКЦ. Народився у селі Прилбичі Яворівського району. 1887 року у Кракові отримав ступінь доктора права, згодом вивчав право в Мюнхені, а у Відні – філософію.

У віці 35 років, 17 січня 1901 року, єпископ Андрей Шептицький вступив на митрополичий престол. 1919 року заснував богословський факультет при Духовній семінарії у Львові, який 1928 року був реорганізований у Богословську академію з філософським та теологічним факультетами.

Матеріально допомагав багатьом школам, «Просвіті», організував Народну школу імені Грінченка для бідних дітей, заснував Національний музей у Львові. Митрополит підтримував дитячу патріотичну організацію «Пласт». Здібним дітям та молодим перспективним богословам сприяв у навчанні у вищих навчальних закладах, семінаріях. Він був фундатором лічниці, Національного музею, Богословської Академії, надавав грошову допомогу різним релігійним, культурним та освітнім установам. Щороку своїм коштом митрополит утримував 20 бідних юнаків та 20 дівчат, даючи їм можливість отримати найрізноманітнішу освіту. На свій кошт у Львові збудував середню школу на вул. Замкненій (теперішня СШ №34), допомагав грошима приватним школам. Митрополит допомагав і дитячим установам. Після першої світової війни зібрав сиріт, щоб дати їм опіку. Для них влаштував декілька «Сиротинців». Він щорічно проводив оздоровчу компанію для убогих дітей. У Волинському районі, серед Карпатських лісів, збудував для них будиночки, в яких навчали молитов, української мови, історії, поведінки.

Митрополит жертвував на виховання молоді величезні суми, завдяки чому у Львові зразково діяли «Бурса Товариства педагогічного» і жіноча гімназія. За кордоном та у Львові на його кошти навчалися молоді богослови та художники, вихідці з бідних родин. Ним було засновано та матеріально забезпечено «Національний музей» у Львові. Стараннями митрополита в Галичині повстала мережа читалень «Просвіта», шкіл і гімназій «Рідна школа», гуртків спортивних товариств «Сокіл», «Січ», члени яких з початком першої світової війни стали Січовими стрільцями під час визвольних змагань 1918-1920 рр. Дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка (з 1925 р.).

Митрополит Андрей дбав за християнське і патріотичне виховання молоді, а тому повчав: «Християнин має любити всіх людей, але се не перешкоджає, що найпершою любов'ю має любити свою родину і свою вітчизну...Християнин може і повинен бути патріотом, але його патріотизм не може бути ненавистю ані не сміє накладати обов'язків, противних вірі» (Послання до вірних Станіславівської єпархії, 1899). «Пам'ятайте, що християнське виховання є більшим добром, ніж усе добро світу» (Лист до вірних, 1899).

«Найважливіша справа для Церкви, народу й родин, щоб діти були добре виховані... Щоб той обов'язок виховання дітей як слід виконати, пам'ятайте на мою так часто повторювану раду: спільно молитися рано й увечір вголос, по змозі з Молитвослова. При вас і мала дитина, яка ще нічого не розуміє, привикне до молитви, вслухаючись в слова Отче нашу і Символу віри. А кожне слово важливе, кожне слово є дверима до неба; воно

підносить душу з болота матеріального життя і повсякденної злоби, біди й нужди до чогось вищого, святого, чистого,– до Бога, до того життя, що нам його дає Благодать Ісуса Христа» (Лист до вірних єпархії, 1939 р.).

«Думаю, що одною з найважливіших справ є плекання в молоді високих ідеалів. Виховання, яке даємо, повинно виробляти героїв, бодай так, щоб деякі з вихованих Церквою молодих стали великими християнами. Можна і треба плекати різні великі ідеали: ідеал наукової праці, ідеал витривалої консеквентної та ідейної праці для родин і для народу, як хто хоче стати учителем молоді, виховником, провідником громади тощо. Але кожному з молодих безумовно треба ідеалу бути добрим, а то й великим християнином. До певної міри молодь мусить зрозуміти, що від того залежить успіх у досягненні інших ідеалів» (Про виховання молоді, 1942 р.).

«Щоб вберегти дітей від великої небезпеки, нехай батьки впроваджують у родинне життя спільні молитви, і то співані. Нехай читають вголос Святе Письмо і побожні книжки, нехай кожна дитина на грудях носить хрестик чи медалик, нехай віддадуть хату під опіку Пречистої Діви, нехай благають Пресвяте Серце Спасителя, щоб помогло їм сповнити важкі обов'язки щодо дітей» (До сповідників, 1940 р.).

«На мою думку, треба дитині від перших літ, як тільки приходить до розуму, говорити про святість душі і про молитву до Всевишнього. Думаю, що і ми маємо ум Христовий, – у всіх виховних інституціях треба вчити молодь, щоб до щоденних молитов додавала благання: Зроби нас святими!» (Про виховання молоді, 1942 р.)

«Молодь треба виховувати в щирій любові до Вселенської Церкви і Батьківщини. Недостойний Христа той, хто патріотичні обов'язки ставить вище від релігійних обов'язків» (Про виховання молоді, 1942 р.)

«Тисячі дітей витягають руки по хліб катехизму, мільйони людей з жаждою очікують Божого Слова і помочі. Щоб заспокоїти їх потреби, мусимо в першім ряді дбати про християнське життя, про аскезу, про святість в нас самих, без неї не зможемо нічого зробити».

«Не вистачить однак навчати і старанно навчати, треба надто і добре навчати. Треба уміти з дітьми зблизитися, стати хоч трошки до них подібними лагідністю, добротою, зичливістю. Треба дітей любити, любов їм дарувати і вибрати спосіб розмови з ними відповідний до способу мислення дітей і уживати висловів і порівнянь, наближених до уявлень дітей; а щоб зуміти це все зробити, треба над собою працювати, в собі самім виробити риси доброго катехита. Треба стерегтися блудів, що можуть відштовхнути від катехизи та катехизації».

«Не можна собі достаточно з'ясувати того, як важною є наука катехизму для дитини на ціле її життя... Просто цілий напрям життя, найосновніші поняття життя, усі чесноти християнина, а звідти й ціла вартість його праці, зависить від того, чи він замолоду перейнявся наукою віри. Священик, навчаючи дітей релігії, працює над найкращим та найліпшим ділом, над яким лише людині дано коли-небудь працювати. Він на душі дитини, що має бути горожанином Церкви Божої і горожанином своєї вітчизни, виробляє, витискає знаки Христових чеснот, виробляє в ній християнське життя,... неначе малює Христову ікону...»

«Досить єсть багато таких дітей, що до 10,12 та й 15-го року життя ще не знають добре свого катехизму. А коли до того року життя не навчилися, то й пізніше не навчаться через ціле своє життя. А бідні вони, бо коли не знають катехизму, не знають нічого про Боже Об'явлення, не знають нічого або дуже мало про Благодать Божу, гріх і Св. Тайни та не можуть ніяким способом жити по-християнськи...»

«Священики в совісті тяжко перед Богом відповідатимуть за душі тих дітей, що до школи не ходять, а не вчаться катехизму в церкві. Таких дітей багато в кожній парохії. Вони мусять у житті бути не християнами, коли дійдуть до свого 13-14 року без повного знання всіх правд віри...».

Сміх Світлана, старший викладач кафедри педагогіки та психології Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Постать Андрея Шептицького в творчій спадщині Івана Боднарука

Творча спадщина видатних педагогів і культурних діячів минулого, зокрема тих, які збагачували українське шкільництво в еміграції, в тій чи більшій мірі торкалася висвітлення постаті Андрея Шептицького, як громадського та релігійного діяча.

Педагогічна та публіцистично-критична спадщина малознаного в Україні професора Івана Боднарука, відома донедавна лише його учням і читачам українських періодичних видань у діаспорі, є достатньо об'ємною, більше 2 тисяч статей українознавчого та педагогічного змісту.

У рукописному зошиті під назвою «Мої книжки і статті», з особистого архіву Івана Боднарука, у чітко визначеному порядку прописані назви книжок, статей, дописів до календарів, журналів, часописів. Серед них часто зустрічаються ті, які стосуються тієї чи іншої особистості. Зокрема, об'єднані тематично під назвами: «Наші й чужі великі люди», «Письменники й мистці», «Роковини знатних людей», «Ювілеї», «Посмертні згадки», «Українські поети і письменники».

Окремо виділені деякі постаті: О. Басараб (7 статей), С. Бандера (2), Т.Чупринка (3). Серед записів на с.124 знаходимо перелік праць Івана Боднарука, під заголовком « А. Шептицький», який наводимо зі збереженням правопису:

Основна праця митр. Шептицького («Гомін України», 1965)
Духовний Володар Народу (Кал. Праці, 1955)
Слуга Божий Андрій (Українська Думка, 1965)
Велетень у чернечій рясі (Укр. Слово, 1965)
У 20-ліття смерти Великого Митрополита (Бюлетень 1964)
Великому Митрополитові (Бюлетень 1965)
Митрополит Шептицький на тлі сучасности (Вісник ООЧОСУ, 1966)
Прогаяна справа (Постулятор о. Гринчишин)
«Щоб усі були одно» (Укр. Слово, 1965, ч.36)
Митрополит Шептицький і Всел. Собор
«Митр. Шептицький А.».

На с. 88 рукопису окремо виділені статті, назви яких є яскравими носіями змісту, написані не просто пером видатного журналіста, публіциста, педагога, а, насамперед, християнина, сина о. Лазара Боднарука, пароха с. Білявинці на Тернопільщині, який під час війни, на прохання митрополита Шептицького, служив у Відні:

Апостол любови
Божий вибранець
Символ христ. любови й покори
Неструджений Великий Сівач
Митр. Шептицький і православні
Творець епохи

Не всі тексти статей є доступні нам для опрацювання та аналізу. Серед значної кількості праць Івана Боднарука Андрею Шептицькому присвячена книга, що розкриває істинність духовного росту особистості, під назвою «Великий Чернець і Народолюбець» [1].

Переїхавши в 1948 р. до Бразилії, І. Боднарук учителював у Малій семінарії отців Василіян. Тут видав «Український буквар для найменших» і «Другу читанку». Очевидно була потреба у виданні книги про людину такої величини духу, яка б у час еміграції давала найкращий приклад служіння Богові та Україні.

Зі спогадів о. Доротея Шимчія, ЧСВВ, директора школи святого Йосафата в Прудентополі (Бразилія), дізнаємося, що вчитель Іван Боднарук впорядкував бібліотеку отців Василіян та мав можливість використати джерела, які подав наприкінці книжки в кількості -

12. Сам професор Боднарук назвав книжку скромною працею, вінком на могилу Великого Покійника в п'яті роковини його смерті, та висловив надію на майбутніх вчених біографів та істориків, що у вільній державі скористаються всіма історичними джерелами для «змалювання в усій величі могутньої постаті покійного Митрополита».

Назва книжки стає означенням мети її написання. Крім назв-символів, винесених у заголовках творів, автор у тексті вживає, на більш виразне означення постаті Андрея Шептицького, ще такі: Муж Провидіння, Добрий Пастир, Князь Церкви, великий патріот, релігійний діяч, великий гуманіст, щедрий меценат мистецтва, гарна й ангельсько-благородна постать, царський в'язень, Великий Обновник нашого життя, Муж Святий. .

Про Андрея Шептицького автор праці веде мову як про героя, який готовий присвяти життя в обороні своїх релігійних переконань, віддати все найдорожче для своїх ідей, осягнення наукових здобутків і відкриттів. Тобто має на увазі те, що він свій труд віддає для загального добра, вважає його змістом свого життя та доводить це всіма своїми вчинками.

Перша частина, названа «Муж провидіння», дає змогу поринути у ті складні часи історії, коли в хвилини занепаду і зневіри Боже Провидіння посилало нам могутніх духом людей та наводить подібність А.Шептицького до Мойсея та побожного Товита.

У другій – «Слідами давніх предків» прослідковується походження із старого українського боярського роду Шептицьких, який дав нашому народові багато визначних і славних людей, чотири єпископи й митрополити.

З частини третьої – «Дім і батьки» – перед нами постає дитина дуже живої вдачі, але надзвичайно добра і побожна. Цим завдячує своїй матері, графині Софії Фредро, яка «усі найніжніші почування своєї голубиної вдачі передала своєму синові Роману, тим найдорожчим мереживом виткала його душу та приготовила на велику, а важку життєву дорогу» [1, 13]

Попередня і наступна частини є важливими для тих, хто працює над формуванням, становленням особистості дитини, молодої людини. «Життєвий шлях» змальовує подвійне покликання молодого графа: посвятитися на Службу Богові й вернутися до українського народу. Випробування на цьому шляху різьбили характер і вдачу гімназиста, військового, правника, монаха,священика, професора догматики, ігумена монастиря, місіонаря…

Важливими сторінками в даній книзі для всіх українців, а особливо, прикарпатців, є розповідь про 34-річного Станіславівського Владику, який всього за один рік «злився вже зовсім з українським народом і жив виключно його інтересами», дав початок Духовній семінарії, заснував велику єпархіальну бібліотеку, товариство «Просвіта». Особливу увагу звернув на шкільну молодь, уладжував для неї великопостні реколекції.

Аналіз цього твору дозволяє стверджувати його виховний, навчальний та просвітницький потенціал для сучасного українського соціуму, адже сам автор наголошує, що це є «вдячним матеріалом, на якому виховується молодь» [1, 5].

У своїх працях професор Боднарук постійно реалізовував ідею – Бог, Україна, Родина. Ця невелика частина опрацьованої нами творчої спадщини Івана Боднарука вказує на величезну вагу і значення Андрея Шептицького в українській державності та ставлення до нього самого педагога

Символи-характеристики професора виокремлюють в постаті митрополита християнські зразки наслідування як для дітей, молоді, так і для дорослих, особливо, пов'язаних зі справою виховання чи освіти. Маємо на увазі ідеал служіння своєму народу в усіх ділянках життя: релігії, освіті, політиці. Як добрий пастир, Апостол любові для священнослужителів; як Великий Сівач для педагогів, особливо вчителів християнської етики; як творець епохи для благодійників та меценатів; як Духовний володар Народу для керівників держави, як Народолюбець і народовець для політиків; як Батько для убогої молоді та сиріт, як Владика для всіх українців, як людина для кожного.

«Велика Постать, ублагороднена терпіннями, символ нашого національного ідеалу» [1, 147], у 60-ті роковини смерті стає ще величнішою на Славу Божу і користь Україні.

1.Боднарук Іван. Великий чернець і народолюбець (У 5-ті роковини смерти Митрополита А. Шептицького) /І.Б. – Прудентопіль: В - во оо. Василіян, 1950. – 150 с.

Сохань Галина, кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільствознавчої і культурологічної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Андрей Шептицький і благодійництво: бачення з перспективи часу

У сучасному світі досить часто говорять про благодійництво, філантропію окремих людей, громадських організацій, компаній тощо. Особливо актуальною ця тематика є тоді, коли стається якесь масштабне лихо. І багато людей потребують допомоги. Однак не кожна благодійна акція сприймається позитивно. Хтось вбачає в цьому щирі намагання допомогти ближньому; інші схиляються до думки про добре продуманий піар-хід, щоб благодійник міг отримати певні бонуси у публічній сфері; є чимало й таких, для яких благодійність, філантропія сприймається як явище для «відводу очей» громадськості від справжньої діяльності благодійника.

Історія нашого народу сповнена благодійництва – щирого і безкорисливого, по-справжньому християнського. Приміром, у Київській Русі багато князів зробили для того, аби полегшити життя убогим. Так, Володимир Великий у Десятинній церкві встановив скарбницю, з якої надавали допомогу сиротам, вдовам, немічним. Така традиція благо чинності зберігалася протягом багатьох століть. Скажімо, в козацькій державі великою благодійністю відзначився гетьман Іван Мазепа. Зі священнослужителів чи не найактуальнішою справою благодійність була для Петра Могили.

Минали століття. А уміння жертовно допомагати ближньому не втрачало своєї актуальності. У XIX столітті одним із найбільших прикладів філантропів на теренах нашої держави була родина підприємців Симиренків. Вони допомагали лікарням, школам, а також підтримували книгодрукування. Зокрема, «Кобзар» Тараса Шевченка вперше побачив світ завдяки коштам родини Симиренків.

На зламі XIX-XX століть пам'ятною є благодійна діяльність релігійного і громадського діяча Андрея Шептицького. Народившись у знаній родині, Андрей Шептицький встиг побувати і на військовій службі, навіть здобути фахову юридичну освіту та отримати науковий ступінь доктора права. Здавалося, кар'єра блискучого правника була йому забезпечена. Однак Богу було видніше. Шептицький обирає шлях священнослужителя та благодійника. На перший погляд, різка зміна подій була дивною для багатьох. Та й досьогодні ім'я Андрея Шептицького асоціюється з жертовною благодійністю та дієвою любов'ю до Бога та потребуючих.

- Митрополит прагнув підняти рівень освіти та освіченості людей. Він наголошував, що «українці високо цінять науку й освіту», вважають її «за першу й найважнішу потребу народу» [1, 5]. Зокрема він матеріально підтримував приватні народні школи ім. Б. Грінченка, князя Данила, єдину міську українську школу ім. М. Шашкевича, Богословську Академію (до речі, заснована ним). Також визначний меценат заснував велику єпархіальну книгозбірню (бібліотеку) в Станіславові (сьогодні Івано-Франківськ), якій подарував понад чотири тисячі книг з власної бібліотеки - це один з перших актів благодійної діяльності митрополита. Андрей Шептицький і сам був свого часу бібліотекарем Добромильського монастиря [див. детально 1]. Андрей Шептицький за власний кошт навчав здібну молодь за кордоном – в найкращих навчальних закладах. Він писав: «Для мене, місіонера, нема і не може бути ні однієї чужої ділянки з життя дорученого мені Богом народу, незалежно, чи це буде промислом чи шкільництвом, мистецтвом чи гігієною, купецтвом чи філософією, наукою чи спортом».
- На кошти митрополита як великого шанувальника та покровителя мистецтва було засновано Національний музей у Львові, а також придбано будівлю для першої у Галичині художньої школи Олекси Новаківського. Окрім того, прагнучи розвивати мистецтво, Андрей Шептицький відкриває майстерні для українських митців Модеста

Сосенка, Осипа Куриласа. Багато креативних молодих людей могли побувати на найкращих художніх студіях за кордоном завдяки Шептицькому. Критик Микола Голубець свого часу так написав про Андрея Шептицького: «Був у нас, на Галицькій Україні, чоловік високого росту та ще вищого духа, що розумівся на мистецтві, пізнавався на талантах, вмів найти дороги і засоби для підтримання сучасної і збереження колишньої народної культури. Коли б не він, не одно при пало би столітнім порохом, не один талант пішов би намарне».

- Завдяки матеріальній та духовній підтримці Андрея Шептицького в Галичині функціонували товариства «Просвіта», «Рідна Школа», Наукове Товариство ім. Шевченка, громадські організації «Пласт», «Луг», «Сокіл-Батько», «Українська Молодь Христові», видавалися журнали «Наш Приятель», «Поступ», «Українське Юнацтво».
- Андрей Шептицький переймався також здоровим способом життя галичан, пропагував його у своїх зверненнях. Відчуваючи потребу якісного медичного обслуговування для пересічних людей, Андрей Шептицький відкриває «Народну Лічницю» (1903 р.), а згодом «Порадню для матерів». Євген Озаркевич та кілька лікарів вважали за необхідність створити власний український медичний заклад для малозабезпечених, незалежно від віросповідання та національної приналежності. «Народна лічниця» у своєму кадровому складі мала не лише лікарів, а й священнослужителів, юристи. Про якість роботи закладу факти говорять самі за себе: кількість пацієнтів у 1938 році налічувала понад п'ятдесяти тисяч осіб, тоді як у перші роки створення – три – п'ять тисяч.
- Андрей Шептицький яскраво проявив свою благодійну діяльність і в економічній сфері, зокрема він допомагав розбудовувати такі установи, як «Іпотечний банк», товариство взаємного страхування «Дністер» та інші.
- Великий благодійник жертвував заради блага народу не лише матеріально та духовно, а часто навіть сам ризикував життям. На слуху у всіх, коли говорять про діяльність Андрея Шептицького, факт допомоги євреям у час Голокосту. За даними, які подають історики, митрополит переховував понад 150 євреїв, серед яких було чимало дітей. Як подають ЗМІ, знаменна подія відбулася 24 квітня 2012 року у Канадському парламенті, на засіданні якого одноголосно було прийнято рішення «визнати заслуги перед людством митрополита Шептицького і його мужність, гуманність та співчуття до переслідуваної єврейської спільноти його архиєпархії», а постать митрополита-благодійника «служить і служитиме незабутнім прикладом оборони засадничих людських прав, що є першим обов'язком людської спільноти» [3]. Звертаю увагу, що **є** медаль митрополита Андрея (Шептицького), якою нагороджують тих, які найбільше приклали зусиль українсько-єврейського примирення. Цю відзнаку встановила єврейська громада України у співпраці з УГКЦ.

У євангельській притчі про доброго самарянина (Лк. 10, 29-37) Ісус Христос крізь віки промовляє до кожного з нас: «Іди, і роби так і ти!» Своїми вчинками Андрей Шептицький повторює Господні слова. Важливо, щоб кожен, незалежно від віросповідання, національності, почув цей поклик уміння робити добро ближньому, уміння жертвувати часом, грошима, навіть приязним словом.

Список використаних джерел та літератури

1. Сеник Я. До історії заснування бібліотеки Станиславської капітули (публікація архівного документа відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України) // публікація архівного документа відділу рукописів ... irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe?...
2. Шептицький А. Цінна прикмета нашого народу // Шептицький А. Твори (аскетично-моральні). – Львів: «Свічадо», 1994. – С. 5-7.
3. Гентош Л. Митрополит Андрей Шептицький і євреї // zaxid.net/news/showNews.do?mitropolit_andrey_sheptitskiy_i..

Федунь Марія, доктор філологічних наук,доцент кафедри теорії та методики освіти Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

«Князь Української Церкви» крізь призму праці Лонгина Цегельського «Митрополит Андрій Шептицький. Короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності» (1937)

В історії українського народу виписалися три постаті українських достойників-митрополитів: Іларіона (він поширив українську церкву на 12 єпархій, дав початок монашому життю, закладав школи при церквах, чим утвердив фундамент під самостійним культурним життям нашого народу за княжої доби), Петра Могили (старався приєднати Україну до культурної Західної Європи, заснував київську Могилянську Академію, яка стала джерелом національно-культурного життя України й духовним світилом європейського Сходу) та Андрея Шептицького. Останній із перечислених вище вдало поєднав, що є дуже важливим, церковну ідею з ідеєю служіння нації. За сприянням Шептицького організовувалися дитячі притулки, бурси, школи, вакаційні оселі, притулки для Пласту, почали функціонувати національний музей, український шпиталь, гіпотетичний банк, які всі разом становили національно-культурний скарб.

Про митрополита Андрея Шептицького писали, охоплюючи лише певний період його життя отці Т. Лежогубський, Й. Сліпий та інші. Вніс свою лепту в цю царину й громадсько-політичний діяч Лонгин Цегельський. Короткий життєпис і огляд церковно-народної діяльності А. Шептицького, який увійшов у працю Л. Цегельського, обіймає усе життя сподвижника. Йдеться про молоді роки, прийняття чернечого сану, шляхи формування митрополита тощо. Окремо подається розділ «Митрополит як український політик». Л. Цегельський вдало порівнює А. Шептицького з апостолом Павлом, на якого служитель церкви був подібний своїм аристократизмом, правовою та філософською освітою, широким людяним світоглядом, невсипущою організаційною енергією й полум'яним запалом. Автор розвідки слушно приходить до висновку, що Андрей Шептицький – християнин-філософ.

Праця Л. Цегельського «Митрополит Андрій Шептицький…» серед розмаїття творів західноукраїнської мемуарної літератури перших десятиріч XX століття (напр., Наталени Кололеви, Галини Журби та інших) укотре засвідчує факт навернення давніх українських родів на круги своя. Прикметно, що дописувач аналізованої праці наводить факт зустрічі майбутнього митрополита з істориком В. Антоновичем: «Певна річ, що між бл. п. Антоновичем і Романом Шептицьким велися тоді розмови про обов'язок спольщених та змосковщених панів та шляхти вернути до рідного народу та помогти йому вийти з упадку і визволитися з неволі» [14].

Громадсько-політичний діяч Лонгин Цегельський, якому належить чимало праць, у т.ч. мемуарного характеру, про наші визвольні змагання першої половини XX століття, підійшов до написання своєї розвідки як фаховий історик. Поза увагою автора не залишилися роки перебування митрополита на засланні, його Послання та Пастирські Листи тощо.

Важливим є й те, що автор, як вправний художник, подає портрет А. Шептицького: «…Митрополит Андрій – це і на вид велична постать. Високий, могутньої будови, з поважною довгою бородою, високим чолом під буйними кучерями, з проникливими і безмежно добрими синіми очима під густими бровами, приязний та привітний у спілкуванні, рівний, хоч живий в успособленні…». Видно, що ця неординарна особистість завойовувала симпатію усіх, хто її знав і бачив.

[14] Цитати з праці Л. Цегельського «Митрополит Андрій Шептицький. Короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності»" (1937) подаємо відповідно до вказаного джерела (див.: передрук в Україні: Цегельський Л. Митрополит Андрій Шептицький. Короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності. – Львів: Вид-во отців Василіан «Місіонер», 1995. – 80 с.), іноді коригуючи стосовно до норм сучасного правопису.

Оскільки праця Лонгина Цегельського прийшла друком у світ в США, ця брошура, як скромно назвали її видавці, що була вдало викладена уривками із статей, які свого часу з'явилися у філадельфійській "Америці», є даниною шани тому, хто спричинився до «існування нашого обряду, а разом з тим і нашої народності на цьому континенті». Автор книги цілком логічно підкреслює, що митрополит врятував свій народ на еміграції: «Без власних українських дієцезій ми розчинилися б безслідно в американсько-канадійськім морі і разом з тим вимерла би старокраєва еміграція». Отож, як політичний емігрант, він, автор життєпису великого українця, вкладає своє слово в данину шани…

Значення книги «Митрополит Андрій Шептицький» важко переоцінити, адже вона не лише носить інформаційних характер, але й має виховне значення. Це також хороший внесок у нашу історіографію. Чимало фактів стосуються, наприклад, історії церкви, у т. ч. на еміграції. Зокрема, в розділі «Турботи митрополита про українців в Америці», де автор згадує спогади Лева Сембратовича, колишнього секретаря митрополита, пізніше пароха Детройту, у «Ювілейному Альманаху» з нагоди 50-річчя нашої церкви у США, йдеться про боротьбу довкола призначень українських священиків. Л. Цегельський переповідає, що задля того, щоб наш свідомий галицький українець був єпископом, митрополит їздив чимало разів до Риму, Відня та Будапешту, бував у міністра закордонних справ і цісаря. А в 1910 році Шептицький, цей «найбільший Добродій американської України», особисто прибув до Канади та Сполучених Штатів Америки, щоб «покріпити в дусі» американських українців.

Цікаві асоціації з сучасним життям виникають при читанні розділу «O, Mei Rutheni! – Per Vos…», значення назви якого коментує, даючи переклад, автор далі. Ще 1596 року папа Уран VIII, приймаючи українських єпископів, сказав пам'ятні слова: «О, мої русини, через Вас – я надіюся – навернеться Схід». Л. Цегельський авторитетно пише далі: «Серед східних слов'ян українці завжди були найбільш зачеплені західною культурою, найпізніше потрапили під вплив церковної схизми та весь час старалися повернути – а вкінці значна їх частина і повернула – до єдності з Римом». Аналізуючи пізнішу українську історію та внесок А. Шептицького в розбудову України, письменник прогностично пише: «Його [Шептицького. – *М. Ф.*] заходи стануть історичною основою, на якій будуть будувати Його наступники на цій дорозі».

На сторінках «Короткого життєпису і огляду церковно-народної діяльності» Андрея Шептицького розкривається його толерантність по відношенню до людей інших церковних конфесій, зокрема, православної. У зв'язку з цим автор наводить приклад із подій 1930-го року. Таким чином, праця Л. Цегельського знайшла своє підкріплення конкретними фактами.

Підсумовуючи, Л. Цегельський зазначив: «Його [А. Шептицького. – *М. Ф.*] особистість домінує над цим півстоліттям. Він є найбільшою історичною особою цього часу. В історії цього півстоліття визначне місце займає історія діяльності Митрополита Шептицького. Він був її найбільшим співтворцем з тих українців, що жили і діяли за цих 50 літ». Закінчуючи свою розповідь про митрополита, письменник просить Бога тримати «нам в силі і в здоров'ї Батька – Архиєрея…»

У в'язанку хвалебних слів митрополиту входять наступні: «один з найбільших синів, яких зродила українська нація», «велетень духу і серця», «духовний керманич народу», «батько убогої молоді та сиріт» тощо.

На фоні мемуарних портретів перших десятиліть XX сторіччя (візьмемо до прикладу, спогадові сильветки С. Русової, В. Королева-Старого, С. Смаль-Стоцького та інших письменників) портрети-розповіді Л. Цегельського, насичені публіцистично, аж ніяк не програють. Навпаки, вони вносять в українську мемуарну літературу оригінальний публіцистичний спосіб викладу матеріалу, самобутність тощо.

Праця Л. Цегельського на тлі тогочасних споминів про митрополита й загалом української мемуарної літератури вкотре засвідчила не лише самобутність стилю автора, але й непересічність неординарної постаті Андрея Шептицького, який продовжував справу своїх попередників, дбав про об'єднання українських церков, став духовним головою українського народу.

Чорнописька Вікторія, кандидат історичних наук, вчитель християнської етики Заруддянської ЗОШ І-ІІІ ступенів Зборівського району Тернопільської області

Внесок митрополита Андрея Шептицького у розвиток східного чернецтва

Своєрідним індикатором суспільної ситуації у Східній Галичині було чернецтво, яке провадило активну діяльність, що носила пасторальний, екуменічний та соціальний характер. Незважаючи на поширений стереотип, що монастирі мають бути бідними, а їх мешканці – фанатиками традиційних молитов і застарілих морально-етичних принципів, чернецтво стало важливим чинником духовного розвитку суспільства, формування науково-культурного потенціалу, релігійних пріоритетів тогочасної громадської думки.

Строге збереження візантійської літургійної традиції у поєднанні зі соціальною працею вважалися знаковими для відновлення, заснування та поширення упродовж XX століття багатьох чернечих спільнот (тільки засновується 19 нових чинів та згромаджень УГКЦ). Виходячи з етнічно-релігійного контексту, у якому розвивалось чернецтво, монастирі у всій повноті репрезентували багатство української культури і виступали виразником християнської самобутності, що поєднувалося зі свідомістю Вселенської Церкви.

У цьому зв’язку вагому наукову цінність, пізнавальне й практичне значення має дослідження процесів відновлення та розвитку Студійського чернецтва у сучасному формуванні монастицизму, розбудові монаших структур та в іманентному розвитку самого чернецтва. Актуальність дослідження посилюється і тим, що упродовж останнього часу проблема феномену чернецтва набуває значного пожвавлення. Підтвердженням цього є поява за останні роки чимало наукових досліджень, значної низки публікацій, проведення тематичних конференцій, Патріарший собор у Бразилії (2011 р.), який був присвячений чернецтву та розглядав на своїх засіданнях питання окресленої проблематики.

Відродження монастирів східної традиції мало зміцнити, а можливо навіть відновити зв’язок ГКЦ з церквою періоду Київської Русі, оскільки від витоків християнства на слов’янських землях чернецтво сприймалося як найвища форма стилю східного християнського життя. Керуючись нагальними потребами Церкви і суспільства, у 1906 р. Митрополит Андрей Шептицький заснував у Скнилові студійський монастир. Модель монастиря Студійського Уставу передбачала повне збереження східного церковного обряду, а чернецтво мало впливати на самосвідомість Церкви і віруючих, окреслювати національну ідентичність, стати оновлюючою силою ГКЦ.

Важливою причиною відновлення студитського чернецтва було і те, що пріоритетним напрямом діяльності Лаври мало стати возз'єднання православного Сходу, зокрема Росії з Ватиканом. Енцикліка Папи Лева XIII «Гідність Східних Церков» від 30 листопада 1894 р. окреслила нове місце для ГКЦ у Вселенській церкві, і тому виникла нагальна потреба у власному чернецтві, яке б змогло ідентифікувати українське християнство. Оскільки монастирі завжди вважалися основою Церкви, і упродовж усього її існування були вірними захисниками католицизму.

Відтак Студійський монастир був сполучною ланкою між давніми і сучасними традиціями, між православним Сходом і католицьким Заходом, став важливим консолідуючим центром греко-католиків та форпостом формування ідеології релігійної єдності серед католиків і православних. Це був один із найважливіших проектів Митрополита Андрея у реалізації його екуменічної політики. Підтвердженням цього є те, що у листі до Папи Пія XI Митрополит Андрей писав: «діло для якого старався працювати ціле своє життя це з’єднання церков та віднова східного монашества». Тому цю місію Митрополит Андрей Шептицький доручив своєму братові Казимирові (Архимандриту Климентієві Шептицькому), готовому взяти на себе відповідальність за її успішну практичну реалізацію.

Митрополит Андрей Шептицький покладав на монахів значний пласт соціального

служіння, що полягало в утриманні сиротинців, навчанні малозабезпечених дітей, допомозі бідним, поширенні освіти серед гуцулів, праці з українською діаспорою у Боснії, Канаді. Відтак, у студійських монастирях поєднувалася давня традиція контеплятивного (у молитві, пості та мовчанні, тобто в аскезі – примітка автора) духовного життя з глобальними соціальними викликами XX ст.

Незважаючи на те, що міжвоєнне двадцятиріччя було політично складним й соціально напруженим для українського суспільства, проте стало яскравим етапом розвою монастирів Студійського Уставу. Упродовж досліджуваного періоду помітно зросла кількість студитських монахів, що призвело до розширення мережі монастирів. Студити намагалися створити необхідні умови не лише для духовно-релігійного розвитку вірних, але й національно-культурного життя Східної Галичини. Студійські монастирі упродовж XX ст. зуміли: консолідувати українських емігрантів, протистояти денаціоналізації як з російського, так і польського боку; поширити освіту серед молоді, що вплинуло на процес виховання у релігійно-патріотичному дусі східногалицького суспільства; створити релігійно-церковну періодику та мережу монастирських бібліотек, які відіграли значну роль у розвитку християнських та національних ідей серед місцевого населення; відродити сакральне мистецтво, що значно збагатило національну культуру; підтримати та опікуватися незахищеною верствою населення, зокрема сиротами, хворими та бідними.

Діяльність студійських чоловічих монастирів відповідала потребам часу, національним інтересам, позиції Церкви. Монахи зберігали непорушну духовну ідентичність народу, поширювали християнські, соціальні, релігійно-етичні ідеї та цінності. У міжвоєнне двадцятиріччя викристалізувався національний характер монастиря Студійського Уставу. Неухильно зростав його авторитет, вплив на релігійну і національну свідомість українства, поширювалася мережа монастирів, освітніх установ, видавництв, культурних структур. Митрополит Андрей Шептицький вивів українське католицьке чернецтво на новий історичний рівень, витворивши з нього цілком східне, українське релігійне об’єднання, зробивши його важливим чинником духовного і національного відродження. Тому впродовж тривалого часу національної історії вони й залишалися істотно важливою складовою церковно-релігійної поступу в Україні.

Таким чином, основними завданнями відновлених студитських монастирів було відродження і розвиток візантійсько-слов’янського типу чернецтва, екуменічна праця у православному середовищі та культурно-релігійна діяльність серед українства.

Ґрунтовна обізнаність Митрополита із засадами монастирського життя в майбутньому позитивно вплинула на здійснені ним реформи галицького чернецтва в цілому. Він написав статут для сестер Василіанок, був візитатором сестер Служебнець, заснував монастир сестер Студійського Уставу), запросив в Галичину великих місіонерів Редемптористів, які заснували на українських землях свою східну вітку. Відтак чернеча діяльність, за сприянням Митрополита, стала важливим каталізатором соціально-культурного й релігійно-церковного життя краю та сприяла відродженню традиційних основ візантійсько-української духовної спадщини.

Митрополит Андрей зробив історичний внесок у зміцнення та розвиток українського чернецтва та Церкви, спричинився до захисту релігійно-національних потреб українців, відіграв важливу роль у консолідації духовенства. Отже, можемо стверджувати, що релігійна діяльність Митрополита Андрея Шептицького стала визначальним джерелом національної свідомості українства і скеровувалася на піднесення моралі та духовності народу до рівня жертвенного служіння церковному й національному будівництву. Це дозволило УГКЦ не лише перенести переслідування, але й відродити східну католицьку ідентичність в незалежній Українській державі.

Саме тому ми не маємо забувати його слів і остаточно довершити справу, яку він нам усім заповідав: «Не потоком шумних і галасливих фраз, а тихою й невтомною працею любіть Україну, нехай кожний український патріот зробить усе, що може для релігійної єдності, і тоді буде запевнене щастя народу».

Яцків Леся, вчитель християнської етики Рава-Руської ЗОШ І-ІІІ ст. №2 Жовківського району

Моральні настанови митрополита Андрея Шептицького

Митрополитові Андрею Шептицькому судилось стати духовним уособленням української нації першої половини ХХ століття. Як добрий пастир, він ніколи нічого не боявся і був готовий на все заради блага людей. Як Князь Української Церкви, Шептицький працював над поглибленням правдивої релігійності (духовності і побожності) та піднесенням моралі й етики серед нашого народу. Підносячи праведність та мораль проповідями та духовно-релігійними практиками, він намагався підвищити і культуру та добробут народу, маючи на увазі, що враз з добробутом і загальною культурою підноситься і мораль та віра всього народу.

Андрей Щептицький залишив по собі цілу низку праць, що можуть духовно сформувати український народ на шляху його державного розвитку. Його послання - скарбниця порад для церковних і державних лідерів та просто свідомих громадян, які у своєму суспільно-політичному житті прагнуть керуватись нормами християнської моралі.

Вчення Митрополита Андрея Шептицького є унікальним, тому що має практичне застосування у повсякденному житті.

«Я справді не лікар, ані хлібороб, ані політик, але я Ваш батько, а батькові не байдуже те, що його дітей живо обходить» , - писав митрополит. Його турбота про духовні та фізичні потреби народу відтворювалась у пастирських листах, які мали неоціненне значення до вірних. Митрополит Андрей плекав ідею християнського виховання дитини, бо «тільки одна наука Ісуса Христа приносить нам спасіння і силу». Першою школою виховання дитини є сім'я, у якій батьки мають бути взірцем християнської любові, високої моральності і згоди.

Від рідної хати, як вчить Митрополит Андрей, стежина виховання має пролягти до храму Божого: «Ведіть свою дитину до церкви, привчайте її до християнської науки й таким способом забезпечите собі спокійну старість». Не матеріальні розкоші, шумні видовища приносять у нашу хату щастя, а життя з Богом і в Бозі дарує нам любов і добро, про що так велемовно сказав Митрополит Андрей: «Пам'ятайте, що християнське виховання є більшим добром, ніж усі інші добра світу! Коли б ви навіть і не мали що лишити своїм дітям, то як тільки навчили їх чесної праці та правдивості, як тільки встерегли їх від аморальності, то ви лишаєте їм у спадщину найбільше добро, яке тільки можете дати».

Не перелічити всіх добрих справ, які митрополит Андрей звершив для нашої церкви, для народу. Митрополиті виявив великі педагогічні здібності у вихованні дітей і молоді. Він добре розумів велику вагу правильного катехитичного виховання. Тому, коли став спочатку єпископом, а потім Львівським архиєпископом в і Галицьким митрополитом, та особливу увагу у своїй архиєрейській діяльності звернув на виховання дітей та молоді.

У пастирському посланні владики Андрея «О супружестві і родині» зустрічаємо такі слова: «Як кому Бог дав діти, вложив на него великий обов'язок, тії діти по Божому виховати. Колись на страшнім суді зажадає Бог строгого рахунку від родичів що о свої діти мало що дбали».

Митрополит пише про те, що кожна людина формується у молодості: "Людині легше бути такою, якою вона була у молодості. Хто виховався в родині тверезій і чесній, той ніколи не вп'ється, бо від батьків навчився уникати п'янства. Кому батьки змолоду говорили, що красти є гріхом, і що людина Божа того не робить, той не буде злодієм"

Владика підкреслює, що дитину всьому треба вчити з дитинства. З самого дитинства потрібно дітей навчити молитися вести до Церкви, бо у старшому віці вона буде без причини нехтувати Святою Літургією. Митрополит писав: «Це дуже велика справа, щоб діти змолоду звикали до Церкви. Це дуже важна річ, щоб вони були на Службі Божій, бо такий закон, що кожний християнин має в Церкві в неділю і свята бути. А цей закон відноситься і до всіх дітей, які досягнули свідомого розуму. До свідомого розуму приходить людина вже у сьомому, восьмому роках життя".

Він зазначає, що у світі існує великий порядок Божий, і всі кривди, які діти робили своїм батькам будуть повернуті. Тому що самі діти поганим ставлення до власних батьків прирікають себе на страждання. Ті діти, які шанують своїх батьків будуть благословення Богом, а ті, які не шанують – самі собі виносять вирок на страждання. Владика застерігає, що зневажання батьків, а ще гірше, їх побиття, - є великим гріхом. Він попереджує батьків, щоб вони ніколи не проклинали своїх дітей. "Страшною є річчю, коли батьки проклинають своїх дітей. Так зробив Ной, але не без промислу Божого. А Бог таке допустив, щоб на всі часи залишити страшний приклад для дітей, як мають батьків шанувати. Звичайно, батькам не годиться таке робити, навіть хоч би і тяжко провинилися їх діти". Митрополит настановляє, що у житті завжди потрібна перевірка власного духа. «Потрібно у житті перевіряти духа, потрібно розважити, чи дух, що пхає у той напрям, є духом добрим, духом від Бога. Потрібно вміти сумніватися і не вірити на перший вид краси чи добра».

Багато приділяв уваги українським родинам. Аби промовити до свідомості вірних Андрей Шептицький писав: «... майбутність належить до тих народів, у яких подружжя є річчю святою... у таких народів легко знайти лад і силу. Такі народи з елементарною силою здобувають собі добробут».

Митропилит у своїх посланнях говорить про гріх дітовбивства і, здається, ніби він звертається до сучасних українців: «нарід, серед якого така гниль кинулася на родини, милевими кроками прямує до цілковитої заглади. Вже такий нарід, в якому більше домовин, ніж колисок, зникає безповоротно з лиця землі. А що ж сказати про нарід, в якому батьки родин роблять з матірнього лона домовину для свого потомства, надії родини та народу?!...»

Слова митрополита є наче тим голосом совісті, який кличе до душ українців через роки. Кожен, хто шукає правильного шляху громадянина-християнина, незалежно від свого політичного заангажування, матеріального становища, служіння в Церкві, може знайти у листах Андрея Шептицького відповіді на чимало питань, які перед ним ставить сучасність.

Тож любіть своє, - тримайтеся свого і дбайте про своє, - але стережіться ненависти! Бо ненависть – то почування нехристиянське! Скупчуйте свої сили, бо сили поділені є завжди слабі: «Кожне царство розділене в собі, не удостоїться!» (Мт. 12, 25). А передусім пам'ятаймо, що нарід є тим сильніший, чим більше спирається на науці Ісуса Христа…»

Настанови Слуги Божого митрополита Андрея завжди актуальні, а сьогодні для нас, українців, особливо. Для кожного християнина поняття Батьківщини має бути святим. Ми повинні любити нашу Україну через оборону і захист кожної людини нашої держави, кожної частинки нашої рідної землі! І пам'ятаймо: духовно єдине – фізично сильне! «Надійся на Господа, будь мужній; нехай буде відважне твоє серце, і надійся на Господа!».

У молитві Андрей Шептицький «За Україну і український нарід» звертається до Бога про добре християнське виховання з любов'ю до церкви і народу: «Заопікуйся його молоддю, щоб не тратила ласки святого Хрещення, щоб одержувала в родині й школі основне християнське виховання і дила на пожиточних синів свого народу. Благослови всі наші родини, щоб батьки були зразковими й певними християнами, а матері визначались мудрістю, побожністю й дбайливістю у вихованні дітей. Заохоти багатьох із нашого народу до життя досконалішого, до святости. Поклич багатьох, у кожному поколінні, до монашого стану, до геройських жертв за справи Церкви й народу».

Лише живучи за принципами та настановами митрополита Андрея Шептицького можна побудувати справжнє християнське суспільство та міцну родину.